

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 9.

Fredagen den 14 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 67, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall förordna om kreditspärr;

till statsutskottet propositionerna:

nr 68, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus; och

nr 70, angående bidrag till specialutbildning av barnsjuksköterskor;

till bankoutskottet propositionen, nr 63, angående villkoren för pension åt visst indelt manskap vid marinen;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 64, angående överlämnande av visst markområde till Ljungbyheds municipalsamhälle;

till bankoutskottet propositionen, nr 65, angående ersättning till Axel Bernhard Axelson i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 71, angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 69, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 75 § lagen den 7 juni 1934 (nr 242) om vägdistrikt; samt

till statsutskottet propositionen, nr 72, angående utbetalning av preskriberade skadestånd till viss personal vid statens järnvägar.

§ 3.

Vidare föredrogs och remitterades till statsutskottet herr *Arnemarks m. fl.* på bordet liggande motion nr 628.

§ 4.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, angående försäljning av Väsby kungsgård i Sala stad.

Denna proposition bordlades.

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 9.

§ 5.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 25 och 26, bevillningsutskottets betänkande nr 3, första lagutskottets utlåtanden nr 3—7, andra lagutskottets utlåtanden nr 4—10 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 6—17.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens tredje tillfälliga utskotts memorial, nr 1, i anledning av väckt motion om rätt att erlagga årlig automobils katt i två betalningsterminer biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan samt beslöt överlämna ifrågavarande motion till bevillningsutskottet.

§ 7.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, som härpå föredrogs, blev ånyo bordlagt.

§ 8.

Slutligen föredrogs herr *Andersons* i Norrköping vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa spörsmål angående behovet av en skärpt kontroll av den ambulera nde handeln, i första rummet handeln med livsmedel; och blev ifrågavarande anhållan av kammaren bifallen.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Bengtsson</i> i Norup	under	5	dagar fr. o. m. den	15	febr.,
» <i>Persson</i> i Grytterud	»	6	»	»	17 »
» <i>Holmgren</i>	»	4	»	»	17 »
» <i>Ericson</i> i Boxholm	»	3	»	»	15 »
» <i>Lithander</i>	»	5	»	»	15 »
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	»	4	»	»	19 »
» <i>Eriksson</i> i Toftered	»	4	»	»	17 »
» <i>Jacobsson</i>	»	2	»	»	15 » och
» <i>Lundell</i>	»	3	»	»	15 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.9 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 15 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs samt hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 73, angående försäljning av Väsby kungsgård i Sala stad.

§ 2.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bankoutskottets utlåtande nr 3 och första lagutskottets utlåtande nr 8.

§ 3.

Härefter föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till tecknande av aktier i aktiebolaget Aerotransport; och

nr 26, i anledning av väckt motion om anslag för bestridande av vissa kostnader i samband med tvist om kraftleverans från Trollhätte kraftverk;

bevillningsutskottets betänkande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för lämnande av ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner angående inskränkning i fråga om uppläsandet av världsliga kungörelser vid svenska kyrkans gudstjänster.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 4.

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående förbud för politiska partier att använda främmande maktens rikssymboler i sin verksamhet.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 64, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Meyerhöffer m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till lag om förbud för politiska partier att använda främmande maktens rikssymboler i sin verksamhet samt om straff för överträdelse av förbudet.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. förbud för politiska partier att använda främmande maktens rikssymboler.

Ang. förbud för politiska partier att använda främmande maktens rikssymboler. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Om man skulle göra det tankeexperimentet, att i en främmande stat Sveriges rikssymboler av vissa partier användas såsom partibeteckning, så undrar jag, hur vi skulle reagera mot den saken i vårt land. Ingen skulle väl känna sig särskilt tillfredsställd över ett tilltag av den arten. Man skulle väl fråga sig, om andra partier än sådana, som hade för avsikt att störa det goda förhållandet mellan två länder, skulle vilja tillgripa sådana symboler som partibeteckning. På de 2¹/₃ rader, varmed det ärade lagutskottet i sin motivering velat hugfästa minnet av denna motion, klargör utskottet icke närmare sin ståndpunkt, men utskottet erinrar på ett annat ställe om att det finns en lag om uniformsförbud. Den lagen har ju — icke i Grönköping eller annorstädes i landsorten utan i en stad, som ligger oss ganska nära — verkat därhän, att rättsligt ingripande ägt rum, då blågula armbindlar burits vid en politisk demonstration. I första instans avkunnades en fällande dom. Högerpartiets dåvarande ledare amiral Lindman motionerade om rätt att vid dylika tillfällen bära färger, som symboliserade det egna landet. Häremot reagerade de s. k. regeringsorganen synnerligen kraftigt.

Nu är förhållandet ett annat. Toleransen har stigit på detta område. Icke bara högerpartiet utan alla andra borgerliga partier ha slagit vakt om rätten att bära främmande lands symboler som partimärke, och inom det marxistiska lägret ha såväl de mera nationellt inställda som de leninistiskt anstuckna ställt sig på samma ståndpunkt. T. o. m. de partier, som påstått, att inom kort hakkorset skall komma att placeras på det svenska riksdagshuset, ha anslutit sig till den allmänna samlingen mot denna motion. Egentligen är det ju bara ecklesiastikministerns ekumeniska välsignelse, som fattas, för att den internationella samlingen skall vara fullständig.

Herr talman, jag skall trots allt icke ansluta mig till denna internationella samling utan ber att få yrka avslag på utskottets framställning och bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Herr Meyerhöffer yrkade bifall till sin motion. Jag för min del har begärt ordet för att yrka avslag å densamma och bifall till utskottets hemställan. Den ärade motionären försökte i början av sitt anförande att vara något ironisk. Han sade, att utskottet med 2¹/₃ raders motivering avstyrkt hans motion. Det är riktigt, men varför talade icke den ärade motionären om, att hans motion icke är större än att den fått plats på 9¹/₄ rad. Den finns här i utlåtandet. Där står hela herr Meyerhöffers motion. Som synes av utskottsutlåtandet, har utskottet icke kunnat finna, att motionären anført några bärande skäl till stöd för sitt yrkande. Utskottet har därför icke kunnat tillstyrka bifall till motionen. Om jag får ge den ärade motionären ett råd, så skulle jag vilja råda honom att, om han motionerar en gång till, skriva litet mer av vad han sagt här i kammaren, så kanske det blir lättare för utskottet att gå in i prövning av motionärens förslag. Utskottet är kanske icke lika bevandrat på detta område som herr Meyerhöffer.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Det var ju sympatiskt av herr Lindqvist att ge mig ett råd hur jag skall bära mig åt, om jag motionerar på nytt, men det rådet var kanske litet onödigt, ty varken jag eller herr Lindqvist vet, om vi komma tillbaka. Däremot måste jag ge honom rätt, då han yttrade, att utskottet icke är mycket insatt i den fråga utskottet yttrat sig om.

Ang. förbud för politiska partier att använda främmande makters rikssymboler. (Forts.)

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Herr Meyerhöffer begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion rörande understöd från allmänna arvsfonden. *Ang. understöd från allmänna arvsfonden.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 18, vilken behandlats av första lagutskottet, hade fröken *Wellin m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, huruvida medel från allmänna arvsfonden kunde utgå till semesterhjälp åt behövande mödrar med minderåriga barn, samt för riksdagen framlägga härav eventuellt föranledda förslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vid utdelande av understöd ur allmänna arvsfonden även beakta behovet av semesterhjälp åt behövande mödrar med minderåriga barn eller, därest Kungl. Maj:t icke funne nämnda behov kunna tillgodoses med gällande avfattning av bestämmelserna i lagen om allmänna arvsfonden, låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till lagändring i sådant syfte.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Klefbeck, Löfgren, Lindqvist* och *Lindberg* i Umeå, vilka hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Med hänvisning till den reservation, som finns fogad vid detta utskottsutlåtande, tillåter jag mig hemställa om avslag på frökens *Wellins* motion.

Samtidigt som jag gör detta yrkande skall jag tillåta mig att rikta en vädjan till socialministern, trots att han icke i dag är närvarande, en vädjan, att socialministern ville taga upp den fråga, det här gäller ifrån andra utgångspunkter än dem, som varit motionärens. Efter den anslutning, som fröken *Wellins* tanke har fått ifrån alla partier, vill det förefalla, som om socialministern, om han toge upp denna fråga, skulle ha utsikt att vinna ett bättre

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

resultat än det som skulle åstadkommas, om utskottets hemställan bifölles.

Den av fröken Wellin m. fl. väckta motionen har ett mycket behjärtansvärt syfte. Med beaktande av detta syfte har lagutskottets majoritet föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t av det innehåll, som framgår av utskottets hemställan. Alla inom utskottet ha varit eniga om att motionens vackra tanke att bereda någon tids vila och vederkvickelse åt alla de tusenden utsläpade och tröttkörda mödrar, som vi ha i vårt land, bör realiseras. Att jag och några andra inom utskottet likväl icke kunnat enas med majoriteten om en skrivelse till Kungl. Maj:t har berott på att motionären och utskottet för ifrågavarande ändamål velat taga pengar ur den allmänna arvsfonden. Detta ha vi reserverat ansett vara felaktigt.

Den allmänna arvsfonden har kommit till för ett annat ändamål. Denna fond, som tillkom samtidigt med den nya arvslagen, skapades för främjande av barns och ungdoms vård och fostran. Ur flera synpunkter skulle det enligt min uppfattning vara farligt att rubba nu gällande bestämmelser. Redan vid lagförslaget framläggande framhöll dåvarande departementschefen professor Thyrén den synpunkten, att man borde ha något fast och bestämt att hålla sig till. När första lagutskottets majoritet vid propositionens behandling kom med förslag, som innebar en utvidgning av propositionens syfte, varnade departementschefen kraftigt för detta. Han befarade, och det var han icke ensam om, att om man gäve arvsfonden en för vid funktion, så bleve det svårare för de människor här i landet, som hade pengar och saknade arvingar, att veta vad fondens pengar komme att användas till. Därför ansåg han det vara behöfligt med en viss begränsning av ändamålet, så att envar kunde veta vad som komme att göras med pengarna. Professor Thyrén befarade, att om arvsfondens medel komme att användas så som en del ville, skulle det komma att leda till att folk komme att oftare testamentera bort sina pengar än som eljest skulle bliva fallet, till nackdel för ungdomen och de värnlösa barnen. Det skulle icke bliva tillräckligt med medel för den vårdnad och fostran, som man avsåg att möjliggöra genom denna fond. Jag tror icke jag säger för mycket, om jag säger, att under den tid, som den allmänna arvsfonden funnits till, har den fått en hel del medel just därför att de, som lämnat pengar efter sig, vetat, att dessa pengar, om testamente icke upprättades, skulle komma att användas till barns och ungdoms fostran och vård. De ha ansett detta ändamål vara så behjärtansvärt, att de uraktlåtit att giva några testamentariska föreskrifter och låtit pengarna gå till arvsfonden. Man kan ju inte heller säga, att de, låt vara ganska stora, belopp, som tillförts och tillföras arvsfonden, ännu äro eller i en nära framtid komma att bliva så avsevärda, att de icke behöva i sin helhet tagas i anspråk för sitt nuvarande ändamål. Skulle fröken Wellin och utskottet här få riksdagen med sig, så skulle ju detta visserligen innebära, att ett litet fåtal tröttkörda mödrar skulle kunna få en tids semestervistelse, men samtidigt skulle ungdomen och de värnlösa barnen berövas en del av den hjälp, som eljest skulle komma dem till godo.

Jag har, herr talman, den uppfattningen, att det skulle vara mycket olyckligt, om riksdagen bifölle utskottets förslag. Jag tror mig hava rätt att säga, att denna min uppfattning delas utav personer, som ha haft mycket med arvsfondsmedlens utbetalning att göra. Även de ha den uppfattningen, att det vore lyckligare om de nuvarande bestämmelserna bibehölles åtminstone under den närmaste framtiden, intill dess fonden vuxit så mycket, att man kunde börja dryfta frågan om en del av fondens medel borde användas för andra ändamål.

Med dessa få ord och med hänvisning till den reservation, som är bifogad

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

utskottets utlåtande, hemställer jag, herr talman, om avslag på utskottets framställning.

Fröken Wellin: Herr talman! Det råder ju i sak inga skiljaktiga meningar mellan å ena sidan reservanterna och å andra sidan utskottsmajoriteten och motionärerna. Alla äro nämligen ense om, att det, som reservanterna uttrycka det, är ett synnerligen behjärtansvärt ändamål att skaffa behövande mödrar semesterhjälp. Frågan är bara, varifrån medlen skola tagas. Kan detta ändamål sägas falla inom ramen för allmänna arvsfondens intressesfär? Tillåter lagen i sin nuvarande lydelse, att man använder medel ur allmänna arvsfonden för ändamålet i fråga? Det är vad man har att taga ställning till. Motionärerna ha besvarat denna fråga jakande, och utskottsmajoriteten har delat denna uppfattning, men såväl motionärerna som utskottsmajoriteten ha förutsatt, att det är möjligt, att denna vår uppfattning vilar på ett misstag, och därför ha vi också framfört förslag om eventuell ändring av lagbestämmelserna, därest Kungl. Maj:t eller andra sakkunniga skulle anse en sådan ändring behöfelig. Reservanterna hävda en motsatt uppfattning. De anse, att ändamålet icke faller inom ramen för arvsfondens användning.

Statsrevisorerna ha i sin berättelse lämnat en mycket ingående och intressant redogörelse för arvsfondens användning under de föregående åren. Jag vill inom parentes säga, att denna redogörelse icke på något sätt givit anledning till min motion, ty jag hade icke kännedom om redogörelsen, innan min motion behandlades i lagutskottet. Av redogörelsen framgår, att en mängd olika ändamål blivit tillgodosedda genom utdelning av medel från allmänna arvsfonden, och om alla kan man i stort sett säga, att de äro nyttiga och bra och att de avse att stödja eller som uttrycket lyder i lagen »främja» barns och ungdoms vård och fostran. När jag tog del av uppgifterna angående användningen av arvsfondens medel, stannade jag med överraskning vid en punkt.

Under åren ha utgått icke mindre än 44,000 kronor till demonstrationskurser i barnavård och till barnavårdskurser. Jag vill icke säga annat än gott om att dylika kurser anordnas, ty de fylla naturligtvis ett nyttigt och behjärtansvärt ändamål. Jag kan emellertid inte underlåta att i detta sammanhang påpeka, att dylika kurser redan sedan årtal tillbaka hållits av Röda Korset. I såväl hemsjukvård som barnavård håller sålunda Röda Korset en massa kurser överallt i vårt land, vilka pågå nära nog året runt. Vidare förefaller det mig något egendomligt, att bidrag skall utgå av allmänna arvsfondens medel till föreläsningsverksamhet, då som bekant staten lämnar bidrag till denna verksamhet med stora belopp ur därför avsedda anslag. Man kan under sådana förhållanden tycka, att för ifrågavarande ändamål utgående medel inte skola behöva tynga allmänna arvsfonden. Vidare vill jag också påpeka, att upplysningsskyldighet i barnavård enligt den lag om distriktssjukvården, som riksdagen förra året antog, åligger distriktssköterskorna liksom också barnmorskorna. Vidare finns det ju en del hemkonsulenter, vilka bl. a. ha till uppgift att meddela undervisning i detta ämne, och som kammaren torde ha sig bekant, föreslår herr Sandberg i sin motion nr 412 ökat anslag till dessa hemkonsulenter. Slutligen har Kungl. Maj:t vid årets riksdag framlagt en proposition, nr 70, angående anslag till utbildning av barnsjuksköterskor. I programmet för denna utbildning, upplagd även för social verksamhet, återfinnes bland annat undervisning i demonstrationskurser i barnavård. En dylik undervisning pågår för övrigt redan försöksvis vid Norrtulls sjukhus, och det är för att denna undervisning allt fortfarande skall kunna fortgå, som socialministern begär erforderligt anslag. Man måste under sådana förhållanden finna det onödigt, att bidrag ur allmänna arvsfonden även i fortsättningen

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)
 skall behöva utgå till denna föreläsungsverksamhet och dessa upplysningskurser.

Om jag jämför nu berörda användning av arvsfondens medel med motionärernas förslag om att bidrag ur fonden skall utgå till semesterhjälp åt behövande mödrar med minderåriga barn, så måste jag säga, att man mycket väl torde kunna hysa den uppfattningen, att semesterhjälpen i väl så hög grad som denna upplysningsverksamhet är ägnad att »främja barns och ungdoms vård och fostran». En åtgärd, som har till syfte att bevara mödrarna friska och arbetsdugliga, måste väl, såsom i motionen framhålles, kunna anses syfta till »främjande av barns och ungdoms vård och fostran». Därigenom skulle nämligen barnen i många fall kunna få stanna i hemmen för fortsatt uppfostran där i stället för att skickas till barnhem och andra uppfostringsanstalter. Vi måste väl i alla fall medgiva, att det normala och det i de flesta fall lyckligaste för såväl barn som föräldrar är, att barnen få växa upp och fostras i hemmet. Det finns visserligen sorgliga undantag från den regeln, men de fallen äro som sagt undantag och inte regel.

Om jag så återgår till statsrevisorernas redogörelse, finner jag i denna, hurusom bidrag utgått för ändamål av ungefär samma karaktär som de i motionen förordade. Jag skall emellertid, innan jag pekar på vilka dessa ändamål varit, be att få säga några ord om reservationen. I denna heter det, att »arvsfondens användning måste enligt vårt förmenande klart och tydligt begränsas till det ändamål, för vilket fonden tillskapades. Så har också hittills skett.» Jag återgår nu till statsrevisorernas redogörelse och finner där, hurusom bland de uppräknade bidragen ett belopp av 40,000 kronor utgått för anskaffande av moderutstyrslar och barnutrustning åt nödlidande barnaföderskor. Här har sålunda samtidigt med ett barnens intresse även tillgodosetts ett mödraintresse. Jag blev mycket glad, när jag fann detta exempel. Jag hoppas nu innerligt, att reservanterna och särskilt då herr Lindqvist med sitt goda hjärta inte skola missunna dessa fattiga mödrar den hjälp, som här givits dem. Reservanterna säga, att man tidigare inte gått utanför ramen för bestämmelserna rörande allmänna arvsfondens användning. Med detta exempel har dock visats, att man godtagit den tanke, som ligger bakom motionen, och som går ut på *ett tillgodoseende av mödrarnas rent personliga behov*. För övrigt skulle jag vilja säga, att reservanternas hållning visserligen är avvisande men dock endast villkorlig, ty det heter i slutet av reservationen: »Att, på sätt motionärerna ifrågasatt, utvidga användningsområdet härutöver torde, åtminstone så länge fonden icke nått en betydligt större omfattning än nu är fallet, icke böra ifrågakomma.» Om jag nu går till statsrevisorernas redogörelse, så finner jag på sid. 37 följande uttalande: »Av den framlagda utredningen framgår, att den med arvsfondsmedel bedrivna verksamheten på grund av det jämförelsevis rikliga tillflödet av medel till fonden kommit att erhålla en betydande omfattning.» Detta skrevs, så vitt jag kan finna, innan man i tidningarna i december månad fick läsa ett meddelande om, att arvsfonden på ett bräde fått mellan 1 och 1½ miljon kronor. Jag kan ju i förbigående tala om, att det var just denna notis om detta rika tillskott i en enda post, som kom mig att tänka på möjligheten av att mödrarna skulle kunna få en hjälp, som de så väl behöva — en sak, som också herr Lindqvist strök under.

Nu säger visserligen herr Lindqvist, att endast ett litet fåtal mödrar skulle kunna bli delaktiga av denna hjälp. Ja, det är väl möjligt, att deras antal till att börja med skulle bli ganska litet. Vi veta emellertid inte någonting om arvsfondens framtida tillväxt. Även om man nu inte kan lämna alla mödrar erforderlig hjälp — en sak som man väl får lov att finna sig i, när man

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

startar en dylik verksamhet, då det ju gäller att gå sakta och försiktigt fram — så är det väl i alla fall en god sak, om man årligen skulle kunna ge även ett fåtal mödrar ett litet handtag, en hjälp, som de sannerligen äro i stort behov av. Vi behöva bara göra det tankeexperimentet, att början redan gjorts med hälften av det bidrag som nu utgått till de av mig tidigare omnämnda kurserna. 22,000 kronor skulle ha kunnat betyda semesterhjälp åt många mödrar. Jag tror för min del, att detta sätt att använda pengarna skulle ha varit åtminstone lika förenligt med den anda, vari den allmänna arvsfonden tillskapades, som någonsing anordnandet av olika kurser i barnavård m. m.

Herr talman! Jag kan inte känna mig övertygad om, att reservationerna anför tillräckligt bärande skäl för sin vägran att biträda den i motionen gjorda framställningen, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde fru *Gustafson* och fru *Eklund*.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag kan försäkra kammaren, att om ett bifall till fröken Wellins motion skulle innebära att man bröte mot de principer, som ligga till grund för allmänna arvsfonden, så hade utskottet inte biträtt motionen. Majoriteten i utskottet är emellertid övertygad därom, att det ändamål, som fröken Wellin med sin motion vill tjäna, står i fullständig harmoni med de principer, som lades till grund för den vid 1928 års riksdag beslutade allmänna arvsfonden. Förvaltarna av fonden ha också själva givit belägg för denna uppfattning — låt vara indirekt — därigenom, att man av fondens medel lämnat understöd till utarbetade mödrar. Jag känner sålunda exempel på, att det från allmänna arvsfonden utgått bidrag till föreningar för barnkrubbor. Dylika barnkrubbor ta som bekant emot barn till arbets-tyngda mödrar under viss tid för att mödrarna dels skola beredas möjlighet till arbete och dels få vila upp sig i hemmet. Därigenom få mödrarna visserligen tillfälle att vila. Denna vila blir dock inte den, som motionärerna och första lagutskottet ansett att de behöva. Mödrarna stanna nämligen allt fort i hemmet med dess tränga miljö, och det är ur denna miljö som motionärerna nu vilja skilja dem för en tid. Man har emellertid inte ansett sig kunna lämna direkta understöd ur allmänna arvsfonden till beredande av en mera värdefull vila för mödrarna, en vila som består i att de för en tid få lämna hemmet och dess bekymmer. Detta beror därpå, att statuterna för fonden säga, att det understöd som utgår till barns och ungdoms vård och fostran, skall lämnas barnen direkt. Det beror således på en kanske alltför formell tolkning av de för allmänna arvsfonden gällande bestämmelserna, att understöd till semesterhjälp åt mödrar inte redan lämnats. Ehuru dylik hjälp i hög grad blir av värde för barns fostran.

Det finns nu ute i landet en hel del kvinnoföreningar av ideell och religiös karaktär, vilka arbeta för att tillgodose det ändamål, som fröken Wellin med sin motion vill främja, nämligen beredandet av semestervila åt utarbetade och trötta mödrar. Den som varit i tillfälle att iakttaga verkningarna av dessa åtgöranden kan inte ett ögonblick ställa sig tveksam inför frågan, huruvida inte från allmänna arvsfonden bidrag bör utgå till dessa organisationer i och för denna behjärtansvärda verksamhet, som ju dock avser att även främja barnavården i vårt land. För egen del underskattar jag på intet sätt värdet av den hjälp, samhället självt lämnar till barns fostran och vård, men jag tror, att det är hög tid, att man varnar för den uppfattning som säger, att den hjälp, som skall lämnas i uppfostringsändamål, ovillkorligen skall avse en hjälp, som rycker barnen ifrån hemmen och i stället bereder dem upp-

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

fostran i barnhem och barnkolonier. All erfarenhet och allt sunt omdöme säger nämligen, att barns rätta fostran sker i hemmet. Man kan inte slå sig till ro med att säga, att en trött och utarbetad moder beretts vila genom att hennes tre eller fyra barn några timmar i veckan fått vistas på en barnkrubba. Om vi i stället göra det möjligt för henne att, när hon är trött och utarbetad av arbetet i hemmet, anförtro sina barn åt någon kvinna, som äger förmåga att sköta dem och som hon har förtroende för, så att hon själv kan resa bort från sin trånga omgivning, kommer hon att återvända till hemmet och sin fostrar-gärning med förnyade krafter. Nyttan för modern av medel som beviljas för ett dylikt ändamål är så stor, att den inte kan nämnas på samma dag som nyttan av de pengar, vilka gå till barnkolonier o. dyl. och som för all del även de kunna vara till gagn för henne.

Riksdagen bör uppmärksamma, att allmänna arvsfonden inrättats för att dess medel skola komma invånarna i alla delar av landet tillgodo. Barnkrubbor och barnhem kunna i regel endast de samhällen ha nytta av, där dessa anstalter äro belägna. Det är därför städernas och de större samhällenas invånare, som dra den största nyttan av dessa inrättningar. Visst finns det trångboddhet och elände i storstäderna och de större samhällena, men jag vill försäkra herrarna, att man i städerna knappast träffar mödrar, vilka fått slita och arbeta så tråget för sina barns uppfostran som landsbygdens mödrar. De fattiga kvinnorna på landsbygden kunna aldrig påräkna någon hjälp av barnkrubbor och barnhem. För dem finns det ingen möjlighet att begagna sig av de förmåner, som på detta sätt beredas andra mödrar. För egen del har jag inte minst med tanke på nödvändigheten av att tillgodose dessa mödrars behov av hjälp anslutit mig till utskottsmajoritetens uppfattning.

Herr Lindqvists antagande, att — därest riksdagen går in för att på detta sätt använda allmänna arvsfondens medel detta skulle avhålla människor, som ha pengar, att testamentera dessa till arvsfonden, torde knappast finna stöd i verkligheten. Jag har en uppfattning alldeles motsatt herr Lindqvists. Jag tror att många av de människor, som strävat ihop ett litet kapital, som de skulle kunna lämna till arvsfonden, äro besjälade av den övertygelsen, att uppfostran av barn skall ske i hemmen och av denna anledning benägna att testamentera pengar till arvsfonden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Skoglund, Paulsen, Leffler*, förste vice talmannen *Magnusson, Hedlund* i Häste, *Persson* i Trången, *Hansson* i Vännäsby, *Johansson* i Tväråselet, *Lindmark, Hilding, Olsson* i Mora, *Westerdahl, Beck, Gustafson* i Kasenberg, *von Seth, Hassler, Gardell* i Stenstu, *Gardell* i Gahns och *Jonsson* i Skedsbygd.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Efter de talrika instämmandena från medlemmar av olika partier i herr Hedlunds anförande synes det mig böra föreligga goda förutsättningar för att kunna få riksdagen med på en tillfredsställande lösning av det betydelsefulla sociala problem som motionärerna snuddat vid.

Då jag befinner mig bland reservanterna är detta naturligtvis icke därför att jag skulle ogilla motionens syfte, och det beror inte heller därpå, att jag skulle hysa några principiella betänkligheter mot en utvidgning av arvsfonds-medlens användning på sätt motionärerna tänkt sig. Jag är reservant, emedan jag anser, att första lagutskottets majoritet saknat sinne för en i detta sammanhang avgörande ekonomisk realitet. Om kammarens ledamöter behaga slå upp utskottsutlåtandet, sidan 11, skola ni finna att under de tre senaste

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

budgetåren ha av arvsfondsmedlen funnits tillgängliga för utdelning genomsnittligt icke fullt 500,000 kronor. Dessa 500,000 kronor ha använts för fem olika ändamål: för bidrag till barnhem, för bidrag till anstalter till stöd för hemuppfostran, för bidrag till diverse andra institutioner, för understöd till barnrika familjer och för studiebidrag till obemedlade ungdomar.

Första lagutskottet menar, att nu skola arvsfondsmedlen också tagas i anspråk för semesterbidrag till arbetstyngda mödrar med minderåriga barn. Men, mina damer och herrar, hur många mödrar i detta land tro ni, därest motionen bifalles och man beslutar i enlighet med dess syfte, komma i åtnjutande av bidrag för semestervila, när man för alla dessa fem olika ändamål har en halv miljon kronor till förfogande, ett belopp, som dessutom möjligen kommer att minskas, emedan man ju anser, att det så småningom icke kommer att inflyta så mycket pengar till arvsfonden, då man sannolikt kommer att använda sig av testamente i större utsträckning än hittills.

Ett bifall till denna motion och ett realiserande på däri föreslaget sätt av dess syfte är ingenting annat än en gest utan varje som helst praktisk betydelse. Vill man åstadkomma ett resultat som det är någon mening med, anser jag att denna fråga bör tas upp av socialministern och att riksdagen föreläggas en proposition, där det inte är fråga om några tusen kronor, utan där det är fråga om en miljon och kanske flera miljoner kronor.

Jag ber därför, herr talman, att samtidigt som jag yrkar bifall till reservationen få ansluta mig till den vädjan, som herr Lindqvist riktade till socialministern, att med anledning av den stora tillslutning denna tanke vunnit i andra kammaren ta upp frågan och förelägga riksdagen en proposition i ärendet.

Med herr Lindberg i Umeå förenade sig herrar *Strindlund, Fast, Andersson* i Löbbo, *Johnsson* i Norrahammar och *Holm*.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Mina herrar! När jag begärde ordet, hade ännu icke herr Hedlund i Östersund yttrat sig. Det är mig nu en glädje att kunna vitsorda den verkligt ingående insikt uti denna fråga, som han ådagalade, och jag kan helt och hållet förena mig med honom. Då jag likväl haft åtskillig praktisk erfarenhet på detta område, må det tillåtas mig att få bära ett vittnesbörd därom.

Jag har såsom barnavårdsnämndsordförande i rikets andra stad under åtskilliga år haft rikligt tillfälle att se vad som dock är det innersta i barnavården: Att stödja hemmen, att bevara hemmen åt barnen och barnen åt hemmen. Allt det andra, hur betydelsefullt det än är och hur mycket jag än sätter värde därpå, kan dock icke uppväga detta, som är det innersta uti samhällets barnavård. Jag hade för rätt många år sedan glädjen att få förmedla några större donationer, och för mig låg det efter denna erfarenhet därför nära till hands, då jag hade tillfälle att öva inflytande på vad de skulle användas till, att låta medlen gå till vad vi kallade »Mors vila», d. v. s. just det ändamål, som här är ifrågasatt. Denna »Mors vila» har nu ägt bestånd i sjutton år, och institutionen har varje sommar berett ett antal mödrar från fattiga hem semestervila, och på samma gång har man tagit hand om deras barn i barnkolonier för att mor skulle vara helt och hållit fri och med känsla av trygghet för hem och barn få en avspänning i sitt dryga och betydelsefulla kärleksarbete i hemmet.

Den glädjande erfarenhet som denna »Mors vila» givit mig under dessa många år, är så utomordentligt stark, att jag här måste få lämna ett vittnesbörd därom. Vad har det icke betytt för hemmet, att mor fått en välbehövlig

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

vilotid? Vad har denna hennes semestervila inte betytt för hemmets upprätthållande och för barnen och hela deras fostran? Bland de vägar som här anvisas för arvsfondsmedlens användning finner jag knappast någon, som skulle kunna leda till ett sådant lyckligt och gott resultat som just detta. Jag har icke, herr talman, kunnat undgå att bära ett vittnesbörd härom, när jag sålunda personligen fått se, hur mors semestervila verkar för hem och barn.

Jag må också få tillägga, att jag är ganska bekymrad öfver det sätt, varpå dessa medel använts och inte minst när jag ser hur utdelningen av medlen, särskilt under den rubrik, som heter »understöd till barnrika familjer», har växlat. Jag hade tillfälle att 1931 här framföra de barnrika familjernas sak, och riksdagen ställde sig synnerligen välvillig därtill, ehuru det blev avslag på motionen, beroende därpå att man ansåg att detta ändamål kunde fullt inrymmas under fondens bestämmelser. Dessförinnan hade vederbörande föga syn härför, men 1931/1932 företogs glädjande nog en utdelning till barnrika familjer på 56,600 kronor och 1932/1933 utdelades 85,680 kronor. 1933/1934 sjönk utdelningen till 41,440 kronor, och 1934/1935 sjönk den till 600 kronor! För innevarande budgetår har man icke använt arvsfondens medel för detta ändamål i mer än ett enda fall!

Då jag erinrar de herrar som voro med 1931 om den sympati för denna sak, som då visades både av utskottet och av riksdagen, måste ni som jag finna, att detta är en högst betänkelig utveckling. Man använder ett uttryck på det industriella området i vår tid som heter rationalisering. Här kan man i viss mån tala om en rationalisering av hjälpen till barnen. Till institutioner och endast till institutioner gå pengarna. Vi som ha med institutionerna att göra, sätta stort värde på det arbete som utföres där — jag är sedan 25 år tillbaka ordförande i en barnhemsstyrelse — men vi ha fått lära oss både i den offentliga barnavården och i det privata arbetet på området, att bästa vägen är att skaffa barnen ett hem. Barnhemmet är dock, hur praktiskt det än må vara, mer eller mindre ett surrogat för ett hem. Därför måste jag med stort bekymmer se, hur man här alldeles släppt de synpunkter, som voro dominerande under åren närmast efter 1931, och att man nu har slagit in på institutionernas väg. Jag tillåter mig också erinra om att åtskilliga av dessa institutioner redan förut åtnjuta understöd både av stat och kommun.

Här skulle det väl varit en god sak, om vi hade kunnat hjälpa på sådant sätt, att det också bleve ett erkännande åt mor i hemmet, åt den fattiga modern med barnaskaran. Hon är inte »självförsörjande», heter det med ett modernt uttryck. Jag vet ingen, mina damer och herrar, som är så »självförsörjande» som dessa mödrar med den stora barnaskaran, och det där uttrycket är olyckligt i många hänseenden. Det är ingen som gör en mer samhällligt gagnande insats än hemmets kvinnor. Jag har sett detta på nära håll under ett flertal år. Jag har, herr talman, visserligen också under de många åren erfarit mycket ledsamt och svårt i fråga om hemmen men hur har jag icke också upplevat så oändligt mycket av osjälvisk, oppoffrande strävan för hemmet och barnen ej minst av mödrar i fattiga villkor, att det gripit mig in i själen. Många gånger har jag inför mors gärning förnummit som ett eko av skaldeorden om »livets sanna hjältesaga». Läs oss nu ge ett erkännande i gärning åt mor med barnen i de fattiga hemmen!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Östlund: Herr talman! Efter de anföranden som hållits, framför allt av fröken Wellin och herr Hedlund i Östersund, kunde det kanske icke vara mycket att tillägga, då jag kan instämna i de synpunkter de framfört. Jag vill emellertid deklarerar, att jag icke sett denna fråga så, att det gällt vara

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

med om något som helst attentat mot allmänna arvsfondens nuvarande uppgifter, men jag har ansett att motionens yrkande icke kunde avvisas.

Nu kunde det måhända tyckas att det efter herr Lindkvists mycket skickliga anförande för reservationen skulle vara ganska likgiltigt, vilket yrkande som bifalles av kammarerna. Enligt min uppfattning är det dock så, att om reservanternas förslag antages kommer ju frågan att avslås, och vad betyder då denna varma vädjan till socialministern? Möjligen att frågan så småningom kan återkomma. Jag är emellertid inte alldeles säker på det utan tror snarare, att herr Lindkvists vädjan först då skulle få någon betydelse, om utskottets hemställan bifalles.

När det talas om semestervila för utslitna mödrar, så får man komma ihåg att för de flesta av dem är detta ett fullständigt okänt begrepp. Det finns ju många människor, ifrån de högsta tjänstemän till de enklaste arbetare, som dock ha sin semester, men även för dem, som bara ha ett par dagars ledighet finns det inte alla gånger någon ekonomisk möjlighet att utnyttja semestern till verklig nytta och vila — så långt ha vi ännu inte kommit — och ännu mindre för dem som arbeta i sina hem och icke ha egen inkomst.

Herr Lindberg i Umeå frågar: Hur många av dessa utslitna husmödrar skulle kunna beredas denna vila? Ja, det är naturligtvis omöjligt att säga i dag, men även den frågan skulle väl kunna utredas, ty det måste naturligtvis verkställas både undersökningar och kontroll angående hur denna vila skulle kunna utnyttjas liksom angående behovet av vila för utarbetade, fattiga arbetarhustrur och mödrar. Att detta behov finnes, bevisas icke minst därav, att det genom kvinnoorganisationer skapats hem, som ta emot kvinnor för att de där skola få en välbehörlig vila. Men dessa organisationer äro fattiga och ha ytterst små medel till sitt förfogande och ha icke i nämnvärd grad kunnat bereda några friplatser; här i Stockholm kanske det finns några hem, som kunnat ta hand om dessa utslitna människor. Jag skulle kunna anföra många exempel på hur nära slutet en människa skall vara för att hon skall kunna komma i fråga och hur det endast är i yttersta nöd, som hjälp kan beredas. Men då blir det ofta kommunal vård, och det är något helt annat, som vi veta, något som t. o. m. kan ha sina efterräkningar. I andra fall ha välvilliga människor offrat pengar till denna vård, men detta nästan uteslutande i Stockholm och möjligen i några andra av de större städerna, men det räcker naturligt inte.

De organisationer, som redan börjat ordna med semesterhem, ha i varje fall här nedlagt ett oerhört stort arbete, och när jag tillstyrkte denna motion i utskottet, gjorde jag det kanske allra närmast med tanke på att det skulle kunna beviljas anslag till sådana redan befintliga hem. Därigenom skulle denna vård och vistelse, som kunde beredas fattiga kvinnor, både förbilligas och många gånger göras effektivare, ty det är inte alltid säkert, att en fattig människa har någon tillflykt att ty sig till, vare sig hon är frisk eller utsliten.

Det brukar ofta svaras, när man begär medel till något ändamål: Säg varifrån pengarna skola tagas! Det är ett mycket vanligt svar till motionärer, när de yrka på att någonting skall göras som kostar pengar. Jag är inte motionär, men här ha motionärerna anvisat en utväg: allmänna arvsfonden. Jag är inte alls säker på, att om en motionär här hade framställt ett yrkande att staten skulle anslå medel utan angivande av exempelvis arvsfonden, man utan vidare tillstyrkt, att staten skulle ge sig in på en sådan verksamhet. Jag kan mycket väl instämma i herr Lindkvists vädjan, under förutsättning att utskottets hemställan, att Kungl. Maj:t måtte undersöka om det finns någon bättre utväg än att anlita allmänna arvsfonden för detta ändamål, blir bifallen.

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

Jag började mitt anförande med att säga att jag inte tänkt mig, att utskottets hemställan skulle vara ett attentat mot arvsfondens hittillsvarande uppgifter och fortsatta möjligheter, och jag kan också sluta med att säga, att jag inte skulle ha något emot att pengar ansloges från annat håll. Men vi begära utredning och det frågas mycket hövligt, om det är möjligt att medlen skulle kunna utgå ur arvsfonden. Det är icke alls på grund av något som helst misstag om fondens uppgifter utan emedan denna fråga är så viktig, att den icke bara kort och gott bör avslås, som jag för min del har tillstyrkt ett bifall till motionen, vilket jag, herr talman, också nu ber att få göra.

Herr Lindqvist: Herr talman! Mina herrar! Tillåt mig ännu en gång be-
svära med några få ord, till en början föranledda av herr Hedlunds anförande. Jag hoppas herr Hedlund inte tar illa upp om jag talar om att jag, då jag för några dagar sedan resonerade med honom om denna sak, sade till honom: Du anlägger alltför mycket känslsynpunkter på en hel del frågor och detta så mycket att det är fara värt, att känslan bär i väg med förnuftet. Och när jag hörde det livliga instämmandet i herr Hedlunds anförande nyss, fick jag nog den uppfattningen, att det till stor del var känslan, kanske inte hos alla, men hos många, som dikterade dessa instämmanden.

Nu har denna fråga i den form den fått i utskottets utlåtande fallit för denna riksdag. Första kammaren, har det sagts mig, har nämligen med mycket stor majoritet bifallit reservationen, och då få vi bara hoppas att den riksdag, som nästa år samlas, av Kungl. Maj:t får mottaga förslag om statsbidrag eller på annat sätt, till hjälp åt de tröttkörda mödrarna.

Herr Pehrsson i Göteborg, som i egenskap av prästman helt naturligt håller vackra, känslsamma tal, talade här i dag så vackert om hemmet, och att det första och viktigaste var att hjälpa hemmet. Ja, det behöver herr Pehrsson i Göteborg inte tala om för mig och jag tror inte för någon medlem av det parti, jag tillhör. Vi veta väl, vad hemmet betyder, och vi veta väl, att det i detta land just är de goda hemmen som skola göra det goda Sverige. Detta ha vi lika klart för oss som någonsin herr Pehrsson i Göteborg, och i allt vårt handlande ha vi också visat, att vi ha detta för ögonen.

Vad jag närmast ville ha sagt i detta mitt anförande är, att jag tyckte att herr Hedlund icke gav full rättvisa åt de organ och myndigheter, som haft utdelningen av arvfondsmedlen om hand. Herr Hedlund lade sitt anförande så, att man lätt fick det intrycket, att de ifrån Stockholm avlägsnare landsändarna icke fingo sin del av detta anslag. Nu ha naturligtvis inte kammarens ärade ledamöter med sig här i dag statsrevisorernas berättelse, men ni kunna där se efter, att det inte finns något berättigande för den uppfattningen, som herr Hedlund har uttalat, att man härvidlag bortsett från de landsändar, som ligga längre bort. Man kan naturligtvis ha olika uppfattning om ett och annat anslag som utgått, men jag har icke varit i tillfälle, och förmodligen icke heller fröken Wellin, att på annat sätt än genom statsrevisorernas berättelse granska utgifterna för detta ändamål. Denna tryckta berättelse blir givetvis inte precis detsamma som om vi hade urkunderna att tillgå, då vi haft ännu större möjligheter att bedöma saken. När statsrevisorerna haft arvfondsmedlens utdelning till granskning ha de dock icke — statsrevisorerna äro ju män ur olika partier — haft någon erinran att göra härvidlag utan ha blott lämnat en redogörelse. Härtill kan man genmäla, att statsrevisorerna icke ha rätt att anmärka på Kungl. Maj:ts göranden och låtanden. Detta är visserligen riktigt, men vi alla som varit med i statsrevisionen veta väl, att även om statsrevisorerna icke ha rätt att anmärka på Kungl. Maj:ts göranden och låtanden, finns emellertid möjligheten att göra en formulering

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

på ett eller annat ställe, som ger uttryck åt att man inte är fullt belåten med vad Kungl. Maj:t har gjort.

Av statsrevisorernas berättelse om arvsfondsmedlens användning utläser jag därför den uppfattningen, att revisorerna för sin del icke haft någon erinran därom. Jag skall i detta sammanhang be att få nämna ett par siffror med anledning av herr Hedlunds uttalande om fördelningen av medlen. På sidan 31 i statsrevisorernas berättelse framgår att Stockholms stad fått 22,000 kronor, Västernorrlands län 30,000, Jämtlands län 31,000 och Norrbottens län 58,200 kronor. Det kan således icke finnas något berättigande för påståendet, att det endast varit de mer centrala delarna av vårt land, som kommit i åtnjutande av arvsmedlen.

Slutligen vill det förefalla som om en del av kammarens ärade ledamöter sätta likhetstecken emellan arvsfondens medel och vanliga skattemedel, men det böra vi icke göra. Arvsmedel böra nämligen icke användas för statliga eller kommunala ändamål. När arvsfonden beslutades och det var debatt om saken i första kammaren, höll nuvarande excellensen Sandler ett anförande i denna fråga, och jag skulle här inför kammaren vilja erinra om vad herr Sandler vid detta tillfälle yttrade om arvsfondsmedlen. Anförandet var inte så långt, varför jag skall tillåta mig att läsa upp vad han sade:

»Jag har uppfattat sammanhanget mellan en begränsning av arvsfonden sålunda: då man beskär arvsrätten i vissa av lagen uppräknade hänseenden och sätter in staten såsom ett slags universalarvinge, sker det ingalunda för att göra staten rent privatekonomiskt eller statsfinansiellt sett till arvtagare i stället för de enskilda, utan staten uppträder här såsom universalarvinge, såsom representant, efter mitt sätt att se, för de rätta arvtagarna, nämligen barnen i samhället, och jag tänker härvid på det stora överväldigande flertalet av vårt samhälles barn som ingen glädje kan få av alla de övriga paragraferna i detta lagförslag därför att de ingen utsikt ha att få arva. För detta flertal av vårt samhälles barn är det egentligen detta kapitel i den nya arvslagen, som har någon betydelse, och ur den synpunkten skulle jag beklaga om man icke ville vidhålla den synpunkten, som finnes nedlagd i den kungl. propositionen, och låta avkastningen av arvsfonden gå till där angivna ändamål.»

Jag tror att vad herr Sandler sade vid detta tillfälle är sant även i dag. Jag har litet svårt att förstå särskilt hur mina partivänner skola kunna ansluta sig till den uppfattning, enligt vilken man vill ta ifrån ungdomen och de värnlösa de arvedelar de genom arvsfonden ha fått.

Herr talmannen lämnade härpå för kort genmäle ordet till

Herr **Pehrsson** i Göteborg, som anförde: Herr talman! Det var med häpnad jag hörde ett uttalande i herr Lindqvists anförande, och jag hade svårt att tro mina öron, när han efter mitt yttrande förklarade, att jag icke behövde lära det socialdemokratiska partiet hemmets betydelse. Jag erinrar om att jag gav herr Hedlund, som tillhör detta parti, ett obetingat erkännande för hans förträffliga anförande. En av mina närmaste medarbetare i en barnhemsstyrelse är en socialdemokrat, som jag sätter stort värde på. Jag har t. o. m. en gång kallat en kommunistisk kvinna till barnavårdsman, ty hon var en god människa.

Jag beklagar om man skall draga ned sådana frågor, nämligen om hemmen och stöd åt hemmen, i partikivet, och jag kan icke underlåta att nedlägga min bestämda gensaga emot detta sätt att draga ner debatten uti en så betydelsefull och oss alla så närstående fråga.

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Carleson: Herr talman! Denna fråga gäller först och främst, huruvida lagen om allmänna arvsfonden berättigar oss att sträcka ut medelsdispositionen till semestershjälp åt mödrar. Om den frågan besvaras jakande, är saken redan avgjord. Om man däremot icke är säker på den saken, uppstår frågan: är det lämpligt att ändra lagens bestämmelser för tillgodoseende av nämnda ändamål? Detta sammanhänger med frågan, om det är sannolikt, att arvsfondens medel kunna räcka till även för dessa behov, utan att man behöver minska anslagen till andra områden, där man hittills kunnat bevilja anslag och där behoven anses vara av den beskaffenheten, att de alltjämt böra tillgodoses.

Vad beträffar den första frågan eller om allmänna arvsfondens bestämmelser kunna tolkas så, att det inom lagens ramar finnes möjlighet att utsträcka hjälpen till nu ifrågasatta ändamål, anser jag för min del att den, som är av den uppfattningen, att lagen *nu* skulle medgiva en sådan rätt, pressar lagens bestämmelser väl mycket. Jag finner även ett ganska kraftigt stöd för denna min åsikt, när utskottet dock anser sig böra gå ut ifrån möjligheten att så är förhållandet och att riksdagen i den ifrågasatta skrivelsen enligt utskottets förslag bör framhålla, att man eventuellt förväntar ett lagändringsförslag från Kungl. Maj:t. Jag anser således, att de ha mycket goda skäl för sin uppfattning som hävda, att det är tvivelaktigt, huruvida det överhuvud taget är lagligt att *nu* utsträcka dispositionen över dessa medel på sätt som här är föreslaget. För min del skulle jag naturligtvis, liksom helt säkert alla här, icke ha något emot att bestämmelserna i lagen om fonden så utformades, att man även kunde utsträcka hjälpen på sätt motionärerna ifrågasatta. Men förutsättningen därför är självfallet, att fondens medel också räcka till för ändamålet.

Då uppstår frågan: äro fondens medel för närvarande så disponerade, att man utan åsidosättande av andra trängande behov skulle kunna disponera pengar för nu föreslagna ändamål? Hårtill svarar jag att man väl måste anse, att statsrevisorerna, som ägnat detta spörsmål ganska stor uppmärksamhet, borde ha gjort några anmärkningar emot sättet att disponera dessa medel, om de hade kunnat finna, att det i dispositionssättet funnes något som strede emot lagens mening i fråga om dessa pengars användning.

Jag utgår därför från att man näppeligen i stort sett skall kunna göra någon anmärkning mot sättet att disponera medlen. Var och en måste säkerligen vid läsningen av den tabell, som återfinnes i utskottets utlåtande, säga sig, att man i stort sett icke kan rubba den disposition, som redan är gjord. Jag antar sålunda att man näppeligen kan draga in eller minska bidragen till barnhem eller åtskilliga andra institutioner, till vilka större delen av dessa medel går.

Under denna förutsättning blir nästa fråga: kunna fondens medel tänkas komma att ökas så mycket, att man kan våga sig på att utsträcka bestämmelserna på sätt som är ifrågasatt? För min del är jag inte säker på det. Jag tror inte att i regel till arvsfonden gå medel, som vederbörande avsiktligt tänkt sig skola gå till fonden. Det kan mycket väl hända, att så ibland är förhållandet, men jag tror inte att människorna i allmänhet äro så beskaffade, att de skänka pengar till en dylik statsfond. Skulle någon ha verklig avsikt att genom disposition av sin kvarlåtenskap gagna barn, tror jag vederbörande gör detta genom testamente. Det är nog mera oavsiktligt, som icke testamente uppgöres och som medlen gå till arvsfonden. Jag skulle också tro, att möjligen redan den diskussion, som i dag förts, kommer att minska till-

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

loppet av medel till fonden. När nämligen en människa, som inte förut tänkt på saken, uppmärksamgöres på hur det går, om man inte gör upp testamente, då det icke finnes närmare arvtagare, kommer hon i regel att — om hon befinner sig i högre ålder eller eljest har anledning tänka på sin hädanfärd — vidtaga åtgärder för att få sin egen vilja rörande kvarlåtenskapen genomförd.

Jag tror således att man icke i stort sett kan räkna med att arvsfondens medel skola ökas. Om herrarna hade statsrevisorernas berättelse här tillgänglig, skulle herrarna finna, att det under de fyra senaste åren icke skett någon ökning, utan mera en minskning av det sammanlagda beloppet av de medel som influtit till allmänna arvsfonden. Under budgetåren $\frac{1}{7}$ 1931— $\frac{30}{6}$ 1935 ha sålunda influtit resp. c:a kr. 1,168,000, kr. 919,000, kr. 743,000 och kr. 775,000. Detta ger ett ytterligare belägg på att man icke torde böra räkna med att de årliga tillskotten till arvsfonden komma att ökas — man måste naturligtvis frånse undantagsfall, varom i denna debatt antytts.

Hur behjärtansvärt det än kan vara att utvidga möjligheterna att disponera fondens medel till nyttiga ändamål, för familjer, både mödrar och barn, ber jag, herr talman, att för min del på nu anförda skäl få förklara, att jag kommer att rösta för reservationen.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag skulle inte ha besvärat kammaren en gång till, om jag inte tagit så starkt intryck av herr Lindqvists anförande, att jag nödgats begära ordet. Herr Lindqvist beskyllde mig för att jag i mitt förra anförande skulle ha klandrat Kungl. Maj:t för att Kungl. Maj:t skulle ha på orättvist sätt fördelat dessa arvsmedel. Så sade jag väl ändå inte, herr Lindqvist. Jag sade att dessa medel icke komma alla samhällen i detta land till godo, framför allt icke alla de mindre som behöva hjälp, för det ändamål, varom här är fråga.

För att förklara vad jag menar skall jag exemplifiera saken. Om en arbets-tyngd mor i en stad behöver en dags ledighet ifrån barnen, kan hon skicka dem till barnkrubban, men om en torparhustru i en by behöver ägna sin kraft åt arbete utanför hemmet en dag, kan hon inte skicka sina barn till barnkrubban, emedan det inte finns någon barnkrubba. Det är därför jag säger, att landsbygden icke i samma utsträckning som städerna kunnat tillgodogöra sig arvsfondsmedlen. Detta skulle däremot möjliggöras om fonden finge användas för i motionen angivet ändamål.

I kammaren råder inte mer än en mening om behovet för mödrar att få en tids vila, vilket också är nödvändigt för barnens fostran. Herr Lindberg i Umeå säger: »Jag skulle inte ha något emot att hjälpa mödrarna, men här rör det sig om så små summor, att vi i själva verket inte kunna hjälpa dem alls.» Ja, ingen i första lagutskottet och inte heller fröken Wellin som motionär har tänkt, att mödrarnas semesterfråga skulle kunna rationellt lösas på detta sätt. Vad vi inom lagutskottet ha sagt är, att när samhället förfogar över medel i allmänna arvsfonden, bör samhället pröva på vilket sätt dessa medel lämpligen kunna användas för det ändamål, vartill de äro anslagna. Vi säga vidare: Vi tjäna barnavården bättre genom att öka möjligheten för mödrarna att vårda sina barn i hemmen än genom att lämna anslag till anstalter för barnens vård och fostran.

Jag har märkt en viss tendens att mera ömma för barnens vård utanför än inom hemmet. Det existerar knappast någonting annat än skyddsuppfostran och samhällsvård i våra dagar. Sällan tänker man på att de medel som lämnas till s. k. skyddsuppfostran och samhällsvård många gånger varit bättre använda, om de i rätt tid lämnats till hemmen som hjälp åt mödrarna i deras fostrargärning. Jag tror att vi äro inne på en olycklig väg, om vi alltför mycket upp-

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

muntra till kollektiv uppfostran. Det bör än en gång sägas ifrån, att det som bör vara grundläggande i allt samhällets barnvårdsarbete, det är att taga sikte på barnens uppfostran i hemmen, och för att liksom tända en fackla till förmån för denna uppfattning yrkar jag, herr talman, fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i herr Hedlunds första anförande, men jag skall göra ett litet tillägg till vad han sade.

Jag skulle vilja framhålla, att även om man bifaller utskottets hemställan, behöver detta i och för sig icke utesluta en vädjan till socialministern att ha sin uppmärksamhet riktad på föreliggande fråga. Jag tror heller inte, att om man bifaller utskottets hemställan, man därför med någon större nödvändighet behöver befara, att den övriga verksamhet, som arvsfonden bedriver, skall komma att bli på något sätt eftersatt. Om man bifaller utskottets förslag, har man kanske därmed lagt grunden till skapandet av ett organ, som man för framtiden så väl behöver för att hjälpa sådana mödrar och barn, som avses i motionen.

Jag tror således, att de, som tala för reservationen, äro, så att säga, ute i ogjort väder. De behöva icke befara, att det kommer att ske någon olycka med arvsfonden, därest man bifaller utskottets hemställan. Utskottet har också sagt ifrån, att om det med nuvarande statuter för arvsfonden inte går att bevilja hjälp på det sätt, som motionären föreslagit, bör Kungl. Maj:t förbereda en lagändring, som riksdagen sedan får tillfälle att behandla.

Jag tror således, att utskottet har garderat sig mot alla överraskningar, och det finns säkerligen inga skäl att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Pehrssons i Göteborg sista yttrande. Jag vill bara till protokollet säga, att jag står fullkomligt oförstående inför herr Pehrssons protest emot mig.

Herr **Skoglund**: Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde herr Carleson tala om att pengarna inte skulle räcka till, om vi gjorde en sådan utvidgning som den nu föreslagna. Jag fick den uppfattningen, att herr Carleson missförstått anslaget till barnhem och liknande institutioner.

Det är inga årligen återkommande bidrag, som det här är fråga om. Statsrevisorerna framhålla, att i fråga om samtliga bidrag till institutioner kan sägas, att de praktiskt sett undantagslöst haft karaktären av engångsbidrag och alltså ej beviljats för täckande av driftkostnader och dylikt.

Här är det enligt min mening endast fråga om en fördelning av pengarna till sådana ändamål, som enligt de ansvariga myndigheternas uppfattning anses mest behjärtansvärda, och ett bifall till utskottets förslag kommer icke att medföra något annat än att vederbörande myndigheter få pröva, om de anse att pengarna komma till bättre användning, ifall man följer motionärernas tankegång, än om man t. ex. lämnar bidrag till byggande av ett barnhem. Det sker således inga farligheter, om vi bifalla motionen. Vi få hoppas, att de myndigheter, som pröva dessa saker, göra det på ett förståndigt sätt. Det är möjligt, att även ett ganska litet bidrag till ett sådant ändamål, som motionärerna tänkt sig, kan sporra och stärka frivilliga krafter att göra ett arbete, som kan bli av betydande nytta. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Angående vad som sedan sagts i denna fråga av mera principiell art instämmer jag till fullo i vad som anförts av herr Hedlund i Östersund.

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)

Herr Kilbom: Herr talman! Det sadet av herr Hedlund, att ingen i denna kammare skulle vara motståndare till att fattiga mödrar — jag vill tillägga både i stad och på landet — skola få medel till semester, men herr Hedlund har gjort denna sak en så stor otjänst, att jag förstår inte, hur en av staten avlönad fattigvårdstjänsteman kan uppträda på det sättet. Om man har sympati för kravet, att det skall beredas mödrar möjlighet att erhålla semester, får jag säga, att det vore i högsta grad olyckligt, om herr Hedlunds anförande skulle ligga till grund för beslut. Ty vad säger herr Hedlund? Jo, han inte blott drar in en fullkomligt ovidkommande sak i denna fråga, nämligen principen om kollektiv eller individuell barnuppfostran — utan att veta vad han pratar om mer än då det gäller rena landsbygden — utan dessutom innehåller herr Hedlunds anförande sympati för tanken — så måste jag tolka det — att man skall överlämna en del av samhällets barn- och mödravård till privata sällskap och välgörande stiftelser. Herr Hedlund yttrade bl. a. i sitt anförande att dessa privata sammanslutningar lägga ned större omsorg på det hela. Detta är beklagligtvis riktigt i en del fall, men då skulle herr Hedlund, som själv är fattigvårdstjänsteman, stigit upp och sagt: Samhället måste ingripa, så att de offentliga myndigheterna lägga ned den större omsorgen. Men det gjorde han inte.

Vad sedan beträffar frågan om kollektiv eller individuell barnuppfostran kan man inte döma på det sätt, herr Hedlund gjorde. Jag är inte specialist på pedagogik, men jag undrar om någon vill utdöma det arbete, som utföres av exempelvis hyresgästorganisationerna i detta avseende? Är herr Hedlund kapabel att göra det? Han skakar på huvudet. Men varför faller herr Hedlund då ett så kategoriskt omdöme? Den verksamhet, som hyresgästorganisationerna utvecklade med sina »barnkrubbor», där man tar hand om barnen på grund av att hustrun behöver använda sin tid till förvärvsarbete, den verksamheten har varit välsignelsebringande, herr Hedlund, också för barnens utveckling. Medger man det, så är det tanklöst att kategoriskt förklara, att kollektiv barnuppfostran alltid är sämre än den, som sker i hemmen. Man kan inte ställa dessa två saker emot varandra. Jag vill påstå, att — utan att detta innebär att man skall förstöra hemmen — sammanförandet av barnen i en tidig ålder bidrager till deras utveckling, gör dem bättre rustade både i det kommande skolarbetet, om de ännu inte kommit så långt, och i det arbete, som kommer efter skolan, om de befinna sig i den åldern.

Vad sedan beträffar själva sakfrågan undrar jag, om man vill bereda möjlighet till semester åt fattiga arbetarhustrur både på landet och i staden. Det är rena reaktionen, som herr Hedlund representerar, då han söker skapa en motsättning mellan behovet på landet och i städerna. Man hade trott, att nazisterna skulle använda sig av sådana argument och inte herr Hedlund. Visst är det nödvändigt för en fattig skogs- eller lantarbetarhustru, även om hon av godsägaren tvingats att skriva kontrakt om att gå och mjölka, att få litet möjlighet att komma bort från hemmet. Men det är lika nödvändigt för en hustru till en arbetslös i Stockholm, vilken ensam uppehåller hemmet som sömmerska på en syfabrik eller som servitris på ett kafé eller vad det nu kan vara, att få litet semester. För den skull skall man inte föra debatten på sådant sätt att man får instämmanden från dem, som stå ytterst till höger — de visste nog vad de gjorde, då de instämde med herr Hedlund. Jag tror man får större möjlighet att bereda semester åt hustrur, för den händelse man inte inskränker sig till de medel, som kunna bli över från allmänna arvsfonden, utan får en proposition från regeringen om ett större anslag till denna speciella angelägenhet. Allmänna arvsfondens medel äro ju,

Ang. understöd från allmänna arvsfonden. (Forts.)
som här påvisats, dock begränsade, och härjämte skola de enligt gällande bestämmelser användas till andra ändamål.

Det måste således under alla förhållanden bli mycket litet över till semester åt fattiga hustrur. Kunde man däremot ha någon garanti för att det kommer en proposition om en eller annan miljon för saken, så vore väl detta bättre ur de synpunkter, som fröken Wellin och vi alla här i kammaren synas vara anhängare av. Med uttalande härav tror jag det inte spelar så stor roll, om man röstar för utskottets förslag eller för reservationen. För min personliga del har det varit en samvetssak att här till protokollet säga ifrån, att på herr Hedlunds anförande kan jag inte rösta för utskottet. Om jag gör det, gör jag det på min egen uppfattning om önskvärdheten att *både* i stad och på land bereda fattiga hustrur ordentlig semester.

Herr **Hagberg** i Luleå: Jag vill bara, herr talman, anmäla, att jag för min del kommer att rösta för reservationen.

Hela frågan har lagts upp på det sättet, att det nu gäller om man skall ge anslag från arvsfonden till kollektivuppföstringsanstalter eller till bistånd åt mödrar, så att de skola kunna få semester. Den sista uppgiften är i och för sig naturligtvis i allra högsta grad nödvändig.

Vi ha för närvarande i arvsfonden ungefär $\frac{1}{2}$ miljon kronor att disponera över. Men låt oss bara tänka den tanken, att man skulle ge 200,000 mödrar semester varje år. Det är intet tvivel om, att det finns så många, som inte själva ha ekonomisk möjlighet att ordna semester. Det skulle, om man är så blygsam, att man endast ger var och en 50 kronor om året, göra 10 miljoner om året. Nu gör man en gest och vill ta ett första steg på denna väg genom att ta av ett anslag, som belöper sig till 500,000 kronor, och varav ju samtliga medel användas för ändamål, som i och för sig äro behjärtansvärda. Då man därtill motiverar detta med att man anser att man hellre bör ta ifrån dessa anslag för att understödja det syfte, som det här gäller, anser jag för min del, herr talman, att det är allt skäl att icke bifalla utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Lindqvist, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Lindqvist begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 62 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Härpå föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion rörande ändring av gällande införsellag; och

nr 7, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande bestämmelser om utomäktenskapligt barns arvsrätt m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Vidare förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 349, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Osberg* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utreda möjligheten till ändring av nu gällande lag om försäkring för olycksfall i arbete i syfte att åstadkomma obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns, med beaktande av de synpunkter, som blivit anförda i motionen, samt för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av berörda hemställan anförde:

Herr Osberg: Herr talman! Denna fråga har varit uppe åtskilliga gånger, och den sista gången, som jag gjorde en framställning av ifrågavarande ärende, var 1932. Då gavs liksom nu det beskedet, att det pågick en utredning. Denna utredning hade då pågått i många år, och det gav herr Lindqvist i Halmstad anledning att i vederbörande departement efterhöra, hur långt man hade kommit med utredningen. Det befanns då, att akten låg på en hylla i departementet i precis samma skick som den befunnit sig i från början. Det hade inte vidtagits någon åtgärd i utredande syfte.

Alla de gånger, då denna fråga varit uppe här, har vederbörande utskott sagt, att det pågår en utredning, och därför kan man inte vidtaga någon åtgärd. Denna gång har utskottet varit något försiktigare, och det kan ju hända, att detta bådär bättre för framtiden. För övrigt har det väckts två motioner ungefär i samma syfte som det av mig angivna. Skillnaden är den, huruvida de försäkrade skola själva betala premierna eller om detta skall vara ordnat på sätt som nu gäller beträffande de obligatoriskt försäkrade.

Utskottet har emellertid denna gång som sagt varit litet försiktigare och säger i sin kläm — den är kort och jag skall därför be att få läsa upp den — följande: »Av den ovan lämnade utredningen framgår, att riksförsäkringsanstalten utarbetat förslag till utvidgning av den frivilliga olycksfallsförsäkringen till att omfatta självständiga företagare. Sedan yttranden över detta förslag avgivits till Kungl. Maj:t av myndigheter och sammanslutningar, kommer detsamma att göras till föremål för överarbetning. Enligt utskottets mening bör resultatet av utredningen angående utvidgning av den frivilliga försäkringen avvaktas, innan riksdagen tager ställning till spörsmålet, huruvida utredning bör verkställas rörande möjligheten att genomföra obligatorisk olycksfallsförsäkring för varje person över viss ålder.»

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.
(Forts.)

När jag ser efter, vilka personer, som varit med vid behandlingen av detta ärende, finner jag så socialt intresserade personer som herrar Österström, Johanson i Hallagården, Olovson i Västerås, Pettersson i Hällbacken, Hansson i Trollhättan, Sandström i Sollefteå och Molander, det förvånar mig verkligen att dessa personer icke ha kunnat komma till något annat än vad som sagts här i klämman för avslag.

När denna fråga väcktes i form av en kungl. proposition för 20 år sedan av dåvarande statsrådet Oscar von Sydow anförde denne, att vissa kategorier av mindre yrkesidkare och andra självständiga företagare, såsom hantverkare, småbrukare, torpare m. fl., komme att uteslutas från den då föreslagna lagens tillämpning, vilken endast avsåge att ordna arbetsgivarens ersättningsplikt i förhållande till arbetaren. Dylika mindre yrkesidkare komme dock, därest de drabbades av olycksfall, ofta i en synnerligen betryckt ställning. Frågan om lagstiftning för tillgodoseende av understöd i dylika fall borde därför vid lämplig tidpunkt bliva föremål för särskild utredning.

Så hette det den gången, när regeringen lade fram förslag till denna lag om olycksfall i arbete. Nu har det gått 20 år sedan dess och det har gjorts åtskilliga framställningar, men ännu har ingen vågat sig på att framlägga det förslag, som dåvarande departementschefen ställde i utsikt. Vederbörande utskott bara slår ifrån sig och talar om utredningar och utredningar och åter utredningar. När jag nu vänder mig till herrarna, adresserar jag mig särskilt till den som alltid annars brukar vara med när det gäller att främja sociala åtgärder, nämligen herr Hage. Förresten kan var och en av utskottsledamöterna taga åt sig. Och jag hoppas, att de icke svara på samma sätt som en socialdemokrat och god vän till mig gjorde, då jag frågade honom hur han kunde gå emot en sak som denna: »Jo, det är på det sättet, att vi ha en förmån av detta, och den förmånen vilja vi inte vara av med.» Det var hans svar. Jag hoppas som sagt, att herrarna i utskottet icke haft samma motiv som han. Jag säger ingenting om hans svar, ty det var ärligt menat, men så är det, man vill inte släppa en förmån som man har. Det vill jag inte heller, att man skall göra, men jag vill, att man skall vara rättvis och unna också andra människor gemensamma fördelar. Den särskilda utredningen, som statsrådet bebådade för hantverkare, småbrukare, torpare m. fl., kan ej avse den nu pågående utredningen; skall man stifta en lag, får man väl i all rimlighets namn avfatta den så, att den tillgodoser folk i allmänhet efter samma grunder, åtminstone sådana som äro i den ekonomiska ställning, att de behöva få hjälp.

Det är ett annat yttrande av utskottet, som jag tycker är rätt betecknande och som jag inte kan uraktlåta att ge kammaren del av. Utskottet yttrar i anledning av herr Svedbergs motion följande: »Utskottet framhöll emellertid förra året å andra sidan vikten och betydelsen av, att de hemmavarande barn, vilka utförde arbete såsom anställda hos sina föräldrar eller hos dem erhöles yrkesutbildning, komme i åtnjutande av en olycksfallsförsäkrings förmåner. Detta syntes lämpligast kunna ske genom frivillig försäkring enligt 35 § i olycksfallsförsäkringslagen. En sådan försäkring kunde erhållas på samma villkor — bland annat beträffande premiekostnader — som gälla för obligatorisk försäkring. I de fall, där behov av försäkring förefunnes och där vederbörande arbetsgivare ville och kunde bära erforderliga kostnader» — ja, det är betecknande, detta — »skulle således genom frivillig försäkring ernås samma resultat, som om obligatorisk försäkring för samma fall vore föreskriven. Det vore ett samhällsintresse av vikt, att upplysning angående förefintliga möjligheter att erhålla frivillig försäkring på lämpligt sätt spredes

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.

(Forts.)

i så vida kretsar som möjligt.» Ja, det vore alltså önskvärt att komma fram till en sådan ställning, men då skulle vederbörande betala precis på samma sätt som om de toge en vanlig olycksfallsförsäkring. Det är ju ett gott råd, men jag vill säga, att rådet är ganska överflödigt. Ty var och en vet ju, att det går att försäkra sig mot olycksfall i arbete utan att gå till riksförsäkringsanstalten. Men vad är pudelns kärna, mina herrar? Jo, det hela hänger på om vederbörande har råd och lägenhet att försäkra sig. Jag vill fråga herrarna: När det gäller den frivilliga allmänna folkpensioneringen, hur många av landets invånare tro ni skulle taga en sådan försäkring, även om det pläderades aldrig så mycket för den saken? De bleve få. Och så bleve det också, om riksdagen beslutade, att vi skulle göra en smidig anknytning till olycksfallförsäkringslagen, så att småbrukare, egnahemsinnehavare o. s. v. kunde ansluta sig, därest de hade möjlighet att betala premierna. Det komme inte att bli nämnvärt resultat.

Nu är det ju så, att de som äro anställda hos andra och uppbära lön äro försäkrade, och detta långt uppe i leden, både sådana som ha behov av att vara försäkrade och sådana som icke ha behov av det. Undan för undan försöker man ju på sociallagstiftningens väg att hjälpa människor, så att de skola få bärgning. Det allra nyaste är, att vi varje år anslå medel till s. k. arrendeegnahm. De personer som bliva antagna till arrendatorer äro i stort sett medellösa. Staten bygger upp hem till dem, bostäder och nödiga uthusbyggnader, köper jorden och sätter den i sådant skick, att vederbörande kunna med hustru och barn taga hemmet i besittning. De få av staten låna pengar upp till 4,000 kronor, de kunna för dessa pengar skaffa sig djur och redskap, och de kunna väl även därav skaffa möbler. Åt vem arbeta dessa personer, mina herrar? Jo, de arbeta åt staten. Skall då staten vara sämre än andra arbetsgivare, så att staten, om de drabbas av olycka, lämna dem fullkomligt i sticket? De ha ingenting annat att lita till än till sin arbetskraft. Drabbas de av lindrig skada, borde de väl kunna komma i åtnjutande av tillfällig hjälp, och är olyckan av så allvarlig art, att vederbörande bli invalider, böra de väl vara berättigade till livränta de också. Grunden för olycksfallslagen är ohållbar, en vacker dag stör tar det hela samman. Så ligger saken till. Det är därför man måste sätta sig in i förhållandena och se, hur det är ställt, och sedan försöka bereda likställighet inför lagen. Hur ha icke socialdemokraterna under årens lopp strävat efter att borteliminera allt vad klasslag heter. Vad är detta — är det en klasslag eller inte? Visst är det en klasslag. När somliga, som ha det bra, drabbas av olycka, står samhället färdigt att hjälpa, men egnahemslänetagare, småbrukare, hantverkare, som kunna vara medellösa, dem bryr sig samhället inte om.

Det lär ha yttrats i utskottet vid behandlingen av frågan, att det hela är en kostnadsfråga. Det skulle röra sig om 40 miljoner kronor per år om mitt förslag genomfördes, mot nu 25 miljoner. Men, mina herrar, skall man väja för en lagstiftning därför att den kostar pengar? Har man gjort så i gångna tider? Om man toge saken så som jag tänkt mig, nämligen att det bleve en obligatorisk försäkring, skulle man icke behöva en så stor organisation. Man kunde ha vissa granskningskommittéer eller något liknande, men det hela skulle kunna bli mycket enkelt och icke kosta tillnärmelsevis så mycket som organisationen nu kostar. I varje fall skulle den utökning som jag begär — genom förenkling av organisationen — kunna hållas inom nuvarande kostnadsram. Jag vill minnas, att staten nu lämnar 1½ miljon kronor per år såsom bidrag till själva riksförsäkringsanstaltens förvaltningskostnad. Men det är icke nog med riksförsäkringsanstalten — vi ha ju 12 à 13 ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag, som sortera under riksförsäkringsanstalten. Om man kunde få en tillför-

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.
(Forts.)

litlig statistik, som människor finge taga del av, och de finge se, hur saken ligger till, skulle ögonen öppnas på många. Denna fråga är verkligen av den beskaffenhet, att den bör lösas, och vi måste sträva efter att hjälpa dem, som äro i behov av hjälp.

Vore det så farligt, om man gjorde en anknytning till allmänna folkpensioneringen eller toge denna som mönster, så att var och en betalade en viss liten grundavgift och sedan avgifter efter förmåga? Man talar ju alltid här om att man skall taga ut skatter av folk efter bärkraftsprincipen. Detta talesätt har jag hört alltsedan jag kom till riksdagen, och det är många år jag varit med. Den principen är inte för gammal utan hållbar alltså.

Jag minns en gång, då jag själv tillhörde andra lagutskottet. Jag hade väckt den här frågan då också. Ordföranden i utskottet förklarade då, att lagen icke borde ändras, därför att den skulle skilja sig från andra länders lagstiftning på detta område. Jag genmälde då, att i vårt land utbildas en mångfald jurister och alla möjliga lärda människor undan för undan, så inte är det brist på kvalificerat folk för att bygga upp ett lagförslag utan att efterapa utlandet. Då medgav också Hjalmar von Sydow, att vi kunde visa på en sak, som inte hade någon motsvarighet i utlandet, nämligen allmänna folkpensioneringen, och han tillade, att det kunde vara möjligt att anknyta lagen till ett sådant system. Ja, visst ginge det, om det bara funnes vilja. Varför gjorde man inte skillnad på folk, när allmänna folkpensioneringen genomfördes. Grundavgiften är ju lika för alla, och vidare avgiften högre allt efter vederbörandes förmåga att betala. Detta är riktigt och rätt, och den principen kunde man följa även härvidlag.

Jag hoppas, att kammaren inte tager illa upp, om jag uppehåller mig litet vid saken och ger vissa belägg för min uppfattning. Jag minns, hur det var, när bolagstorparna gjorde den ena framställningen efter den andra om att få friköpa sina torp. De tyckte inte, att de voro självständiga nog, utan ville ha en egen torva. Riksdagen gick så småningom med på deras krav, och de fingo friköpa sina torp. Dessa torpare hade haft till huvudsaklig uppgift att utgöra skogskörslor och dagsverken för bolagen. Om det då hände, att de bröto armar eller ben — allt arbete är ju förenat med risk — anmälde de sig till vederbörande och fingo understöd, om olyckan varit av lindrig art, eller livränta, om de blivit så illa åtgångna, att deras arbetsförmåga blivit nedsatt i avsevärd grad. Sedan de friköpt sina torp, fortsatte de med samma arbete, och naturligtvis drabbades de av olyckor allteftersom arbetet fortgick. Enligt gammal vana anmälde de saken och begärde att få hjälp genom olycksfallsförsäkringslagen. Men då slog vederbörande ifrån sig med båda händerna och sade, att de inte hade där att göra. De voro egna företagare och finge gå på annat håll för att få hjälp. Jag frågar: voro inte dessa personer desamma nu som när de voro torpare? Tro ni, att deras ekonomiska ställning var bättre nu än förut? Den var kanske snarare sämre, därför att de iklätt sig genom köpet ekonomiskt ansvar.

Jag skall ytterligare nämna ett ganska talande exempel, ett fall, som jag försökt bringa rättelse i. Jag väckte en motion i fjol angående ersättning åt en smed i Hällevadsholm. Han hade tillverkat en höhiss åt en lantbrukare i orten. Beställningen hade gjorts, och hissen skulle avhämtas hos smeden. När den var färdig, fick lantbrukaren telefon om att han kunde hämta den. Lantbrukaren hade tänkt montera upp den själv, men hur det var, trodde han sig inte om att göra detta utan telefonerade till smeden och bad honom komma och hänga upp attiraljerna, och de gjorde upp om viss timpenning. Smeden kom och monterade upp hissen. Det var i början av slåttern, och

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.

(Forts.)

de prövade hissen med detsamma. Så blev det en knut på wiren, och smeden klättrade upp på en stege för att laga den. Stegen slant, och smeden föll ned och krossade höftleden. Han låg sedan på Uddevalla lasarett i cirka fem månader. Mannen är icke återställd ännu och blir det väl heller aldrig. Lantbrukaren anmälde saken för riks-försäkringsanstaltens ombud i socknen, handlingarna gingo upp till riks-försäkringsanstalten, och framställningen avslogs under motivering att smeden var egen företagare. Han klagade hos försäkringsrådet, som följde riks-försäkringsanstalten. Jag motionerade som sagt i riksdagen, och riksdagen följde de förut fattade besluten. Jag blev inte i tillfälle när ärendet behandlades att belysa fallet, ty man hade tagit in ärendet i det stora betänkande vi bruka få från bankoutskottet, däri en mängd pensionsärenden behandlas, och saken gick mig förbi. Därför skall jag belysa fallet nu i stället, och jag skall göra det korrekt. Smeden hade börjat under små förhållanden och har det alltjämt smått i ekonomiskt avseende. När stendriften var god gjorde han till sin specialitet att tillverka stenkrannor och höhissar. Så gick stendriften tillbaka, och han fick då inskränka sig till att ha dessa höhissar som specialitet, men fick dessutom göra litet av varje. Han hade en man till hjälp, de lagade hästräfsor, tröskverk o. s. v. hos bönderna, och om höstarna voro de ute den mesta tiden och arbetade mot timpenning i bygden för att få ihop så stor inkomst, att de kunde reda sig. Smeden hade stor familj. Jag var uppe i riks-försäkringsanstalten och redogjorde för saken. Man gjorde gällande, att det var ett gränsfall, och att man inte kunde behandla det på annat sätt. Flera byråchefer och ett par läkare voro närvarande, och man hade överläggning i en timmas tid. Man tyckte, att det var både sorgligt och beklagligt, men längre kunde man inte komma. Jag frågade då vederbörande, hur de skulle ställt sig, om smeden ifråga inte kunnat komma, utan lantbrukaren vänt sig till en annan person, som även tillverkat höhissar och som också räknades som egen företagare, och låtit denne montera upp hissen. Jo, han hade blivit tillerkänd understöd i ett motsvarande fall. Då gemälde jag att man tydligen hade den uppfattningen i riks-försäkringsanstalten, att det var en blodslinje mellan smeden och hissen. Det kan inte vara någon annan förklaring.

Så är det i det ena fallet efter det andra. Men man är icke konsekvent i riks-försäkringsanstalten. Jag känner en lantbrukare, som tillfrågades av en mindre jordbrukare, om han ville hjälpa honom med tröskningen. Denna lantbrukare tog med sig hästar och vandring och började tröskningen. Härunder råkade han halka in under leden, som fäster spindeln vid vandringen, så att han krossade ankeln och blev invalid i viss utsträckning. Han uppbär livränta, men om någon är egen företagare, så är det väl han. Det är sådana exempel, som ingen kan jäva, och som äro i hög grad belysande.

Dem jag mest önnar för äro sådana, som icke ha råd att betala sina premier, de ha kanske kommit medellösa till en liten gård, och då måste de först och främst försäkra sina hästar, ty förlora de dem äro de »borta» och kunna ej skaffa andra i stället. De måste också försäkra sina hus och kanske även taga en livförsäkring med tanke på sina familjer. De kanske även måste försäkra mot hagelskada, mot skogseld o. s. v. Den som känner till kapitaltillgången ute i bygderna vet, att pengarna tryter. Då kan det sitta en industriarbetare, som har 4—5,000 kronor i lön. Han har det bra — jag missunnar honom inte det — men vem har lättast för att erlagga en liten tribut som grundplåt till en olycksfallsförsäkring, dessa småbrukare m. fl. eller dessa tusentals industriarbetare? Jag frånser naturligtvis de arbetslösa — dem får man hjälpa på annat sätt — men de arbetare, som ha sysselsättning, ha det

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.
(Forts.)

jämförelsevis bra. Skall man då inte vara så ärlig och socialt betonad, att man kan säga, att detta krav är berättigat? Vi kan ta ett annat exempel, en arrendator kan vara fullständigt medellös. Han har kanske ett så stort jordområde, att han behöver ett par manliga och ett par kvinnliga medhjälpare. Han har kanske en son och en dotter och dessutom en lejd man och en lejd kvinna. De bo i samma hus och utföra arbete tillsammans, men när månaden gått till ända, får han betala lön till den lejda mannen och kvinnan, under det att sonen och dottern ofta gå utan lön. De göra en uppoffring, de hjälpa far och mor, så att de icke bli blottställda, och hoppas att det skall gå bättre på det sättet. Han får betala olycksfallsförsäkringspremier för den lejda mannen och kvinnan. Men om hans egen son blir skadad — kanske så svårt, att han blir invalid — så får han ingen hjälp, utan fattigvården får kanske ingripa, där- emot äro de lejda personerna berättigade till hjälp. Den som i utskottet åberopade att mitt förslag skulle kosta miljoner vill inte, att de skola vara ohjälpta, och det är nog inte någon i andra lagutskottet, som har en sådan uppfattning. Då skola pengarna komma på annat sätt, genom gåvor eller fattigvårdsmedel. Här ha vi dock strävat efter att genom den allmänna folkpensioneringen få bort det där trycket, som ovillkorligen sätter sin prägel på var och en, som begär fattigunderstöd. Man har satt högt värde på detta och ansett det väl värt att göra uppoffringar för ett sådant system.

Jag funderar på vad herrarna skola svara valmännen, när de fråga, varför ni inte gått med på detta förslag till förmån för jordbrukare och hantverkare. Jag vet, att ni kommer att svara dem med en hänvisning till att det pågår utredning, men det tror jag inte de kunna leva på, och inte heller bereder man dem någon trygghet på det sättet. Så ligger frågan till, och jag bara beklagar, att herrarna inte kunna komma med något annat än att det pågår utredning, och det kommer att pågå utredning i lika många år som det ligger bakom detta lagförslags antagande. Nog skulle det kunna göras ett förslag som bleve acceptabelt. Man har gjort ett undantag, nämligen för fiskare. De kunna bli hjälpta, men de få betala 10 kronor årligen för att bli olycksfallsförsäkrade. De arbeta i lag. — De kunna vara 8—12 man i ett vadlag. De äro delaktiga i båt och redskap. Men hur är det när man går till industrien? Det kan finnas bokhållare och annan kontorspersonal och även andra som arbeta i ett företag men samtidigt äro aktieägare i företaget. Äro de icke lika mycket delaktiga i affären som de fiskare, som äga en del i en fiskebåt? Jo visst! Jag var nyligen i Göteborg och besåg ett tidningskomplex. Det är en 10—12 medarbetare i företaget. Då frågade jag en av dessa, som var min ciceron: »Har ni inga aktier i företaget?» Jo, svarade han. »Det har åtminstone jag och en och annan av kamraterna.» Eftersom han var delägare i företaget, frågade jag, om han skulle få olycksfallsersättning för den händelse att han skulle drabbas av olycksfall. Jo, visst får jag det, svarade han, träffas man av olycksfall, får man bidrag, och blir man invalid, får man livränta. Sådana fall har man inte tänkt på i andra lagutskottet. Så ligger saken till. Man kan draga upp det ena fallet efter det andra, som inte kan vederläggas.

Nu säger utskottet, att resultatet av utredningen angående utvidgning av den frivilliga försäkringen bör avvaktas och att det dessförinnan icke är något att göra åt saken. Jag är dock glad, herr talman, över att folk börjar vakna och se, att detta är ohållbart som det är. Genom det uttalande som utskottet avgivit och som jag återgivit, är det bevisat, att detta är berättigat. Det är bara svårigheterna herrarna bäva för, men nog skall det väl gå på något sätt att få utformat ett lagförslag som är acceptabelt. Man kan säga

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.

(Forts.)

t. ex. att om en person har 8,000 kronor om året i inkomst och därtill kapital, bör han kunna sköta som sina egna angelägenheter och kunna reda sig, om han drabbas av smärre olyckor; blir han mera skadad, får han väl dragas med det också. Men de medellösa bör man ömma för, och en lagstiftande församling bör taga hand om sådana medborgare. Jag missunnar icke dem som ha förmåner, men de ha icke rätt att svara, att de icke vilja låta någon annan få dylika förmåner.

Jag förstår, herr talman, att efter ett sådant utlåtande som detta, där utskottet icke anser, att någon åtgärd bör vidtagas, är det icke mycket att göra, men jag har dock icke kunnat underlåta att protestera mot det lättvindiga sätt, som kommer till uttryck gång på gång. Det går an att spjärna emot en tid. Så har det varit, när det gällt andra sociala spörsmål. Men de som vilja ha rätt, ha inte givit sig, och det har lyckats. Men när de kommit att själva intaga en mera inflytelserik ställning äro de icke så angelägna att lyfta upp andra till den ställning de själva kommit till. Det är underligt med människorna, men så tycks det vara.

Jag har här endast velat uttala, att frågan icke får skrinläggas, utan den måste lösas. Är ett krav rättvist, skall man inte böja sig förrän man får rätt. Gör man det, kan man kallas feg, men det får icke en person vara som skall vara med i en lagstiftande församling. Det får icke fattas sådana beslut, som gynna en, men missgynna en annan. De missgynnade komma icke att ge sig förrän de fått rättelse. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Sandström: Herr talman! Den ärade motionären angav själv i början av sitt anförande, att andra lagutskottet i sitt utlåtande förklarar, att det icke nu ville taga ställning till motionen under åberopande att det pågår en utredning angående utvidgning av den frivilliga försäkringen. Denna utredning har handhafs av riksförsäkringsanstalten, och ett förslag har även avgivits av riksförsäkringsanstalten, som överlämnats till Kungl. Maj:t. I årets statsverksproposition har emellertid vederbörande departementschef förklarar, att detta förslag vore i behov av en ingående överarbetning. Det är således denna överarbetning och det nya förslag, som skall framgå ur detta arbete, som utskottet har velat vänta på, innan det velat intaga slutlig ställning till de av herr Osberg framförda önskemålen.

Nu uttalade den ärade motionären, att han ansåg, att detta bådade bättre för framtiden för hans projekt. Det uttalandet må stå för hans egen räkning och må gärna vara honom en källa till tillfredsställelse, tills saken nästa gång förekommer. Det vore lockande att ingå på en polemik emot vad den ärade motionären anför om vissa detaljer i hans motion, men jag anser, att man icke för dagen bör göra detta, då utskottet ställt sig avvaktande. Och jag antar, att kammaren håller mig räkning för att jag icke förlänger debatten genom att ingå på ett bemötande av herr Osbergs synpunkter.

Jag ber alltså, herr talman, att få inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Hade jag, när jag begärde ordet, haft en aning om att herr Osberg skulle taga så lång tid i anspråk, skulle jag icke ens ha tagit en minut i anspråk. Men i stället för att stryka mitt

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.
(Forts.)

namn på listan begagnar jag mig ändå av tillfället, därför att herr Osberg ansåg sig befogad att utfärda något slags betyg för vissa av utskottets ledamöter. Han gjorde det i den formen, att han uttryckte sin förvåning över att vissa av utskottets ledamöter, däribland jag, som han menade vara socialt betonade, ändå icke kunnat följa honom. Herr Osberg har ju förmånen att kunna i kammarens protokoll läsa sitt eget tal. Om han gör det, bör han där- efter bli tämligen på det klara med att socialt betonade personer med ansvar för vad de göra icke gärna kunnat följa honom. Hela det tal om behovet av utsträckta försäkringsmöjligheter, som herr Osberg har åltat fram och tillbaka, upp och ned, ut och in, kors och tvärs, är fullkomligt meningslöst, därför att ingen människa bestrider, att detta behov föreligger. Men nu är det på det sättet, att ett förslag från riks-försäkringsanstalten om utvidgad frivillig försäkring framlades så sent som i mitten av förra året, och förslaget befinner sig under fortsatt övervägande. Vi ha sålunda icke fått det framför oss ännu. Under sådana förhållanden vore det ju ganska orimligt att nu komma och begära en utredning om obligatorisk olycksfallsförsäkring. Det är bara därom saken rör sig. Jag medger naturligtvis, att utredningen i denna sak pågått lång tid, men jag tycker, att herr Osberg efter att ha hållit sitt tal icke skall uppträda och kritisera sådana, som taga lång tid i anspråk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag hade naturligtvis icke begärt ordet, om icke herr Osberg särskilt riktat sig mot mig med sina förebräelser. Det är dock att märka, att jag icke står under utlåtandet, varför hans angrepp mot mig är omotiverat. Men jag har förut deltagit i ärendets behandling.

Nu vill jag säga kort och gott en sak till herr Osberg. Herr Osberg vet lika väl som jag, att år 1928 begärde riksdagen en utredning, icke om *obligatorisk* olycksfallsförsäkring utan om *frivillig* försäkring, så att dessa, som han vill skydda genom försäkring, skulle kunna komma in under densamma. Sedan har herr Osberg sökt lägga om detta uttalande av riksdagen, så att det skulle få en annan innebörd. Men detta har avvisats.

Nu föreligger ett förslag, utarbetat enligt riksdagens egna direktiv. Om vi bifölle herr Osbergs yrkande, skulle det innebära, att vi kastade över bord hela den utredning, som tillkommit på riksdagens initiativ genom regeringens föranstaltande. Vi skulle säga, att den gilla vi icke, innan vi ens ha sett den, och så skulle vi sätta igång en annan omfattande utredning, som herr Osberg var inne på och som skulle omfatta alla landets omkring 6 miljoner invånare i stort sett. Jag tror, att herr Osberg förstär, att en sådan utredning som skulle läggas efter helt nya linjer, förutsätter en vittomfattande ekonomisk utredning och måste leda till, att lösandet av hela frågan kommer att bli fördröjt. Säkert är alltså, att det som herr Osberg icke vill åstadkomma, nämligen ett fördröjande av hela reformen, det åstadkommes, om han får sin vilja igenom.

Jag tror mig med det sagda ha visat, att det förslag, som herr Osberg kommit med, skulle verka raka motsatsen till det han vill.

Från denna utgångspunkt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norell: Herr talman! Landsbygdens småfolk äro bland självförsörjande medborgare de enligt min uppfattning sämst lottade av allt Sveriges folk, och jag anser dem också utgöra den i den sociala omvårdnads- och hjälpverksamheten mest förgätna samhällsklass, vars levnadsstandard är så låg,

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.

(Forts.)

att den ger anledning till att särskilt uppmärksammas av de lagstiftande myndigheterna för utfinnande av möjlighet att bereda en förbättring härutinnan. De flesta av dessa landsbygdens småfolk: torpare, lägenhetsägare, egnehemsägare, mindre arrendatorer, mindre fiskare och hantverkare m. fl. äro sina egna företagare och kunna därför ej komma i åtnjutande av den statliga olycksfallshjälpen, om de skulle råka ut för olycksfall. Och då dessa samhällsmedborgares tillgångar äro så små, att de ej kunna utgöra någon trygghet vid inträffande olycksfall, så innebär detta, att de bliva blottställda, om de genom olycksfall bliva oförmögna till arbete, vilket icke kan vara förenligt med den omsorg, lagstiftarna böra ägna åt allt vårt folk och framför allt åt dessa. Jag anser därför herr Osbergs motion vara synnerligen behjärtansvärd.

Jag har intet yrkande, men ber, herr talman, att få uttala den förhoppningen, att den överarbetning av i utskottsutlåtandet åberopad utredning, som utskottet vill avvakta, må komma att innefatta jämväl utredning och förslag till obligatorisk olycksfallsförsäkring för dem som behöva sådant skydd i hudsaklig överensstämmelse med grunderna för den allmänna pensionsförsäkringen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Osberg: Herr talman! När herr Olovson i Västerås klandrade mig för att jag talade så länge, vill jag säga, att om han erinrar sig, hur många gånger han själv gjort det, så tror jag icke, att han behövt vända sig emot mig med förebråelse.

Anledningen till att jag begärde ordet var den, att han sade, att ingen person med socialt ansvar kan följa herr Osberg i hans framställning. Jag undrar, hur herr Olovson ställt sig om det varit de kategorier, som jag här åberopat, som fått denna förmån, och de som nu åtnjuta förmånerna stått utanför. Tror icke herr Olovson, att han då hade reagerat i långt högre grad här i dag än vad jag gjort? Men nu är herr Olovson på den säkra sidan. Den grupp, som han närmast intresserar sig för och står nära, är säkerställd, och de, som herr Osberg företräder, anser han kunna få vänta. Det är så man bedömer sådana här frågor.

Jag beklagar mitt misstag i fråga om herr Hage. Det var så, att jag såg på sista sidan i häftet med dessa utlåtanden, vilka som varit med, och det gällde ju ett annat utlåtande. Herr Hage är ju icke så förbenad som herr Olovson i Västerås, och jag hoppas, att han skall kunna mjukas upp till en annan gång, så att han skall komma att intaga en annan ställning i denna fråga.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Ström: Herr talman! När herr Osberg i sitt anförande ville göra gällande, att det skulle råda något motsatsförhållande mellan dem, som fått dessa förmåner, och dem, som inte nått dithän, tror jag, att det är en missuppfattning, även om herr Olovsons i Västerås anförande kunde ge herr Osberg anledning att tala på det sättet. Jag tror tvärtom, att det är så, att ute bland arbetarna är nu den allmänna meningen den, att man borde införa obligatorisk olycksfallsförsäkring. Och jag är övertygad därom, att om herr Olovson far ut och frågar sina valmän, skall han få det beskedet, »att personer med socialt ansvar» kunna gå in för en sådan obligatorisk olycksfallsförsäkring. Jag tycker föröfrigt, att det är ett underligt sätt att argumentera. Det vittnar närmast om brist på argument från herr Olovsons sida, när han häver sig

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.
(Forts.)

upp och på ett övermaga sätt talar om, »att ingen person med socialt ansvar» kan gå med på en utredning om obligatorisk olycksfallsförsäkring. Vad är det för ett sätt att tala i dessa frågor? Jag är övertygad om, att vilken som helst med socialt ansvar kan gå med på att söka få till stånd en sådan försäkring.

Den omständigheten, att man nu framlagt förslag till utvidgning av den frivilliga olycksfallsförsäkringen, hindrar inte det ringaste att man gör en framstöt för att åstadkomma en utredning angående den obligatoriska. Och jag tycker ändå, att herr Olovson i Västerås, fastän han suttit i detta utskott, skulle ha kvar så mycket av social känsla, att han skulle kunna förstå detta. Jag är också alldeles övertygad om, att större delen av arbetarna inte ha något som helst att erinra mot att denna rätt utsträcker till de grupper, som nu äro utestängda. Här skulle kunna anföras massor av exempel på, hur hantverkare, deras söner och andra råkat ut för olycksfall. Och sådan lagstiftningen nu är, bli de lämnade åt sig själva och få ingen hjälp. Men jag tror inte, att det behöver vara så. Var och en har denna lags bristfällighet klar för sig, och jag tror nog, att alla skulle önska obligatorisk olycksfallsförsäkring.

Jag för min del kommer att, om det blir votering, rösta för en sådan utredning; och jag tror, att det motsvarar en allmän uppfattning ute bland de grupper, som vi representera.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Det är icke roligt, när man får herr Osberg och herr Ström som uttolkare av vad man sagt. Herr Osberg erkände, att han blandat ihop herr Hage och andra, men han har blandat ihop mycket annat också. Han har sålunda fått för sig och säger, att jag skulle ha ställt mig som motståndare till obligatorisk olycksfallsförsäkring. När och var och under vilka omständigheter har jag gjort det? Inte i utskottet, inte här och sannerligen inte på någon annan plats heller. Detta sagt till herr Osberg och på samma gång till herr Ström. Det har inte från min sida förekommit ett ord, som kan tolkas så. Vad jag sade var, att om herr Osberg läste igenom sitt eget tal, som han höll här, borde han lätteligen kunna begripa, att en människa med socialt ansvar inte kan följa honom.

Det är emellertid inte fråga om motstånd mot tanken på obligatorisk olycksfallsförsäkring, utan frågan gäller, huruvida vi skola avvakta slutförandet av den i det närmaste färdigställda utredningen — ja, det är ju förslag framlagt och under överarbetande — om vi skola avvakta detta, innan vi börja en utredning enligt nya linjer. Det är detta, som utskottet ansett, då det uttalat, att vi först skola se resultatet av den utredning, som riksdagen förut begärt, innan vi börja omigen från nya utgångspunkter.

Herr Ström: Herr talman! Jag förstår inte logiken i herr Olovsons anförande. Han säger, att det var herr Osbergs tal, som han vände sig emot. Om herr Osberg här talat på ett sätt, som man inte anser passa, inte inverkar det på ställningstagandet till motionen. Såväl utskottet som herr Olovson såsom dess ledamot ha tagit ställning till motionen, långt innan herr Osberg höll talet. Jag har polemiserat mot herr Olovsons ställningstagande i frågan, och det är klart uttryckt i det enhälliga avslagsutlåtande, som kommit från andra lagutskottet och som herr Olovson har undertecknat.

Herr Osberg: Herr talman! Jag vill säga herr Olovson, att visst vet jag, att vi ha obligatorisk olycksfallsförsäkringslag, men vad jag sade var, att vi skola låta samtliga, som ha behov av sådan hjälp som denna lag ger, komma in under

Ang. obligatorisk olycksfallsförsäkring för hela folket inom viss åldersgräns.

(Forts.)

lagen och att vi borde arbeta för ett sådant ändamål. Om jag icke är så fulländad i talarkonsten som herr Olovson, så är väl det förlåtligt. Det finnes ingen paragraf, som säger, att man skall kunna tala så väl som herr Olovson gjort innan man får yttra sig i riksdagen. Det är icke fråga om en ny lag, men att låta lagen få de verkningar, som äro behöfliga.

Jag brukar icke besvara kammaren i onödan, men nu kommer jag att begära votering. Det kan nämligen vara intressant att se, hur herrarna ställa sig till frågan. Herr Olovson kan icke såsom herr Hage krypa undan med det, att han icke står under betänkanDET. Jag hoppas emellertid, att när nu Kungl. Maj:t skall göra en revision av vad riksförsäkringsanstalten föreslagit, kommer att beaktas vad här blivit sagt, det finnes nog utvägar om man vill göra något.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Osberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Vid härefter skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckta motioner rörande utvidgning av den frivilliga försäkringen enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete lämnades på begäran ordet till

Herr von Seth, som yttrade: Herr talman! Detta lagutskottets utlåtande har föranletts av motionen nr 214 av herrar Sederholm och J. B. Johansson i första kammaren samt motionerna i denna kammare nr 477 av herrar Linnér och Skoglund samt nr 599 av herr Thorell och mig själv. Den senare motionen avhandlar ju ingalunda något så stort område som det, vilket herr Osbergs motion omfattar, och jag skall därför nöja mig med att endast någon minut taga kammarens tid i anspråk.

Det har förut framhållits, att den lag om olycksfallsförsäkring, som vi äro begåvade med, omfattar endast arbetsgivares ersättningsplikt i förhållande till sina arbetare, och sedan har det framhållits, att det finnes en stor grupp av mindre jordbrukare, hantverkare och dylika, som nu äro helt uteslutna från denna försäkring. Och det har under den föregående diskussionen framdragits många ömmande fall, som göra en försäkring på detta område av nöden.

Ang. utvidgning av den frivilliga försäkringen enligt olycksfallsförsäkringslagen.

Ang. utvidgning av den frivilliga försäkringen enligt olycksfallsförsäkringslagen. (Forts.)

Nu har emellertid en utredning kommit till stånd; och denna utredning, som riksförsäkringsanstalten framlagt i färdigt skick den 9 november föregående år, har hittills icke genomarbetats i sådan grad, att statsrådet Möller för denna riksdag kunnat framlägga lagförslag i ämnet. Utskottet säger också i sitt utlåtande, att på grund av den korta tid, som förflutit, sedan riksförsäkringsanstalten och socialstyrelsen avgivit sina utlåtanden, finner utskottet icke anledning föreslå riksdagen att till Kungl. Maj:t göra någon framställning i ämnet.

Herr talman! Jag skall icke gå så långt som den föregående ärade motionären och begära votering i denna fråga och skall av anförda skäl icke heller yrka bifall till min motion och övriga här uppräknade motioner. Men jag anser, att denna sak är av så oerhört stor betydelse för just mindre lantbrukare, hantverkare, småfolk och jämställda, att jag med dessa ord velat rikta en allvarlig vädjan till socialministern att icke förhala frågan utan söka åstadkomma, att förslag till lagstiftning kan framläggas vid 1937 års riksdag.

Herrar *Olsson* i Staxäng och *Liedberg* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Härpå föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om viss utvidgning av den gällande obligatoriska statliga olycksfallsförsäkringen; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

*Ang. lagstad-
gad rätt till
understöd för
varje be-
hövande
arbetslös.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående lagstadgad rätt till understöd för varje behövande arbetslös.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 7, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Ström m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen anhålla om skyndsamt utredning och förslag till lag om arbetslöshetsersättning, som lämnade obligatorisk understödsrätt till varje behövande arbetslös.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Ström**: Herr talman! Den motion, som här föreligger, har ju tagit fasta på de förhållanden och den hjälpverksamhet, som äro rådande för de arbetslösa. Men trots det, att i denna motion utförligt redogöres för dels orsakerna till arbetslösheten och dels utvecklingen på detta område och på flera sidor anföras olika exempel på den dåliga hjälp, som nu lämnas till de arbetslösa, trots detta har utskottet kommit till den slutsatsen, att man inte kan göra någonting i denna riktning, därför att man tidigare har gått in för en frivillig arbetslöshetsförsäkring. Det finnes alltså vissa paralleller mellan denna fråga och den, som vi tidigare behandlade.

Här ha vi föreslagit, att varje arbetslös skall ha obligatorisk rätt till ersättning vid arbetslöshet. Nu säger man från utskottets sida, att år 1934 beslu-

Ang. lagstadgad rätt till understöd för varje behövande arbetslös.
(Forts.)

tade man om frivillig arbetslöshetsförsäkring och förordningar därom trädde i kraft den 1 januari 1935. Denna försäkring har alltså verkat under ett år. Men det är ju rätt underligt, att inte utskottets ledamöter synas ha tagit reda på — åtminstone har man inte anfört någonting i utlåtandet om detta — vilken omfattning denna stolta verksamhet fått. Hade man tagit reda på det, kunde man ha konstaterat, att hela denna historia har misslyckats från början till slut. Jag har här siffror, som visa, vilka fackföreningar som bildat sådana frivilliga arbetslöshetskassor och medlemsantalet i dessa; och eftersom utskottet inte ens gjort sig möda att anföra resultatet av detta års verksamhet, skall jag åtminstone be att få detta antecknat till kammarens protokoll för att på det sättet reparera den liknöjdhet, som utskottet visat genom att inte ens bry sig om att taga reda på detta och visa det i utlåtandet och för kammarens ledamöter. De arbetslöshetskassor, som finnas, äro beklädnadsarbetarnas med 16,900, sadelmakarnas, tapetserarnas m. fl. med 2,140, handelsarbetarnas med omkring 23,990 och sko- och läderarbetarna med 10,468 medlemmar. Det är alltså de kassor, som varit i verksamhet under år 1935.

Hur har man nu fått medlemmar i dessa kassor? Jo, riksdagen beslöt år 1934 en frivillig arbetslöshetsförsäkring. Men på den vägen har man säkerligen icke fått så många medlemmar, utan i stället har man bättre på lagstiftningen från vissa fackföreningsbyråkraters sida. Man har nämligen beslutat i en del fackförbund att införa en bestämmelse om ett uteslutande ur fackföreningen av sådana, som icke ingå som medlemmar i föreningens arbetslöshetskassa. Så ser frivilligheten ut, när den omsatts i verkligheten från det hållet. Till följd av att man har en sådan bestämmelse, har man fått så många medlemmar i dessa kassor. Men vi ha också ett annat exempel. Stenindustriarbetareförbundet har gått en annan väg, nämligen att det skulle vara frivillig anslutning för medlemskap. Detta förbund har 176 avdelningar med 8,572 medlemmar. Nåväl, huru många ha frivilligt anslutit sig till denna utmärkta försäkring? Jo, 814, d. v. s. 10 % ha anslutit sig frivilligt. Hade man haft frivillig anslutning också i de övriga förbunden, kanske det hade blivit 20 à 25 %. Huru många hade man då haft i dessa försäkringskassor? Jo, kanske på sin höjd 15 à 20,000. Nu har man emellertid genom detta uteslutningshot fått upp antalet till 54,320. Men vad är det i förhållande till landsorganisationens 700,000 medlemmar. I år ha träindustriarbetarna anslutit sig med ungefär 16,000, och dessutom lära visst musiker, frisörer och kanske någon annan mindre grupp ha anslutit sig. Lägga vi nu ihop dessa, komma vi upp till en siffra på ungefär 72,000 medlemmar, d. v. s. 10 % av de fackligt organiserade, som äro anslutna till landsorganisationen.

Herrarna i andra lagutskottet borde väl själva förstå, att det icke är en sådan hjälpverksamhet, som man kan hänvisa till, när det gäller att klara hjälpen åt de arbetslösa. Nu kan det tänkas, att man på det hållet tror, att saken ordnar sig på det sättet. Då kunde man åtminstone läst motionen. Man kunde då kontrollera, att av de arbetslösa hjälpsökande, som äro anmälda hos A. K., icke mindre än 40 % lämnats utan all hjälp, och detta i tider, då, såsom man konstaterade under remissdebatten, guldflödet till statskassan varit så starkt, att man skulle kunna återbetala alla kortfristiga lån på en enda gång till statskassan och till yttermera visso kunna sänka inkomst- och förmögenhetsskatten. Ändå är det 40 % av anmälda hjälpsökande arbetslösa, som lämnats utan varje som helst understöd. Nog borde väl andra lagutskottet, när det kommit med sin motivering för avslag, kunnat taga reda på huru många som tillhöra dessa kassor, och hur många som ha fått hjälp på detta sätt. Icke är väl det en hjälpverksamhet, som är tillfredsställande, när man

Ang. lagstadgad rätt till understöd för varje behövande arbetslös.
(Forts.)

lämnar så stor del av de arbetslösa utanför. Vart ha de att vända sig? Jo, de ha fattigvården. Men fattigvården har man tidigare ansett icke vara till för de direkt arbetslösa utan för sjuka eller andra grupper.

Beträffande den vård, som lämnas genom fattigvården, anförde jag vid förra årets riksdag ett exempel, hämtat ur Stockholms stadsfullmäktiges protokoll, där en av de socialdemokratiska ledamöterna påvisat, att allt vad en arbetslös kvinna i Stockholm fått av samhället var, och hon fick hämta för 7 kronor mat i veckan på ett sopphämtningsställe. Detta är ju ett utomordentligt bevis på huru långt man kommit i detta »välfärdssambälle», när man kan behandla de arbetslösa på ett sådant sätt. Jag skall emellertid i dag taga ett annat exempel, icke från Stockholm utan från Göteborg — det passar så utomordentligt bra in i denna Myrdaleriets tid. Det är hämtat ur tidningen *Ny Tid* för måndagen den 27 januari. Jag skall använda den formulering, som tidningen använde. »En ovanlig och därför uppseendeväckande händelse inträffade i lördags på fattigvårdens distrikt i Örgryte. En man, som för sin familjs räkning erhållit understöd, men funnit det för litet, lämnade sina sex barn kvar på distriktsexpeditionen. Då såväl mannen som hustrun vägrade taga tillbaka barnen, sändes de genom expeditionens försorg till barnhemmet å Vidkärr, där de ännu vistas. Det är sex barn i åldern 2 till 13 år. Anledningen till att mannen i samråd med hustrun handlade som han gjorde ligger i att de funno det omöjligt att leva på det understöd, som utmätts till dem. Den 15 januari hade familjen fått 40 kronor och i lördags erhållit ytterligare 30 kronor. Detta var vad distriktsstyrelsen beviljat vid sammanträde på fredagskvällen.» Alltså, när man skriker på mera barn i dessa tider, vore det anledning undersöka — och det skulle kanske herr Hedlund också kunna göra — huru välordnat det är med »familjevården», för vilken han för en stund sedan talade så varmt; och det vore anledning att se efter huru man verkligen behandlar barnrika familjer i samhället. Det gäller ändå här en kommun, där socialdemokraterna sedan femton år tillbaka haft makten. Där inträffade det, att de arbetslösa måste lämna in sina barnskaror på fattigvårdens expedition, för att de överhuvud taget skulle kunna tilltvinga sig någonting att leva på.

Ja, nu kanske någon säger: »Han var en slarver.» Vi ska då låta *Ny Tid* vittna om den saken. »Anledningen till att arbetslöshetens olycka drabbat honom må vara vilken som helst; kvar står, att en familj på åtta personer med en hyra» — den var nämligen 81 kronor i månaden — »så pass dryg inte kunnat leva på de pengar, som fattigvårdsdistriktet beviljat den, så mycket mindre som hyran ovillkorligen måste betalas.» Och tidningen fortsätter: »Det är ju faktiskt så, att en familj, som söker hålla sig uppe, har svårt att få hjälp. I detta fall voro barnen väl skötta och hemmet välansat.»

Så ser det ut därute. Kanske herr Hage kunde tala om, när andra lagutskottets förslag skall försvaras, huru man kan finna sig i att hava en sådan anordning för hjälp åt arbetslösa och nödlidande.

Det konstateras vidare: »Så mycket har dock händelsen medfört, att fallet blir uppmärksammat och fattigvårdsmyndigheterna få anledning att ordentligt gripa in. Samtidigt har man fått ett nytt bevis att vårt fattigvårdsväsen är efterblivet i behandlingen av människor. Här behövs en ständig reformering till det bättre.» Nog skulle man varje dag behöva tuta i öronen på andra lagutskottets ledamöter, att det behövs en ständig reformering till det bättre.

Detta var ett exempel, hämtat ur en socialdemokratisk tidning, som skildrar, huru de arbetslösa ha det. Jag skall taga ett annat litet exempel, hämtat ur en liberal tidning i Göteborg, nämligen *Göteborgs-Tidningen*, där det heter på

Ang. lagstadgad rätt till understöd för varje behövande arbetslös.
(Forts.)

följande sätt:»Det gäller en man med hustru och två minderåriga barn. Han är säsongarbetare och har gått arbetslös sedan den 2 jan. Sista veckolönen utgjorde 24 kr., sedan har han av fattigvården fått 15 kr., dock som lån, och skulle han i lördags få ytterligare ett lån på 50 kr., varav dock 37 kr. gå till hyran. Det blir inte mycket att leva på, och några besparingar finnas inte, tvärtom rätt stora skulder. Det är detta, att bidragen lämnas som lån, som mannen reagerar emot. Så fort han får arbete igen, vet han, att han knappast får behålla något av lönen. Det blir avdrag till skatten, till fattigvården, till föräldrarna (utdömt av länsstyrelsen) och så därtill avbetalningar för skulderna. Det blir inget över till mor och barnen. Faran ligger däri, att mannen ger upp det hela och försöker att vältra över ansvaret för sin familj helt på samhället.» Kanske det är bättre med en sådan utveckling. Kanske andra lagutskottet anser, att det icke behövs några åtgärder, utan att man bör befrämja utvecklingen i denna riktning.

När man studerar de namn, som stå under detta utskottsutlåtande, fastnar man vid namnen å personer, som vanligen uppträda här i kammaren och yrka avslag på sociala reformer, nämligen Hage, Olovson i Västerås, Pettersson i Hällbacken och Hansson i Trollhättan. Detta är alla gamla, vanliga och kända namn på detta område. När man emellertid tittar på första kammarens förteckning, finner man där till sin förvåning Sigfrid Hansson, representanten i första kammaren för det fattiga Bohuslän. Jag undrar just, vad de svältande stenindustriarbetarna där nere skola säga om denna utomordentlige representant just för dem.

I denna vår motion ha vi anfört massor av exempel från just Bohuslän. Jag skall här taga upp ett exempel från Askums socken, Sotenäs härad, och visa upp, att man i denna kommun under år 1935 hade ungefär 300 arbetslösa. Av dessa arbetslösa kunde man icke bereda kontantunderstöd åt mer än en mycket ringa del. Så återstod det reservarbeten, d. v. s. att resa ut långt bort från hem och barn till A. K.-arbeten med mycket dålig betalning. Men icke ens detta kunde alla få, utan det var en mycket stor procent, som icke blev hjälpt. Ungefär 30 % blevo icke hjälpta i denna kommun, och därav var det åtminstone 20 % familjeförsörjare. Jag undrar just, vad dessa icke hjälpta, dessa familjeförsörjare, dessa A. K.-arbetare och alla övriga nödlidande, som man vittnade om under remissdebatten, skola säga om denne representant för dem i första kammaren, som utan att ens bry sig om att ordentligt undersöka det hela utan vidare går med på ett sådant avslagsyrkande som detta. Nog hade man hoppats och nog hade man tänkt sig, att när man representerar det mest nödlidande området i hela landet, det skulle i detta utlåtande kommit fram någon glimt av god vilja att göra någonting för de nödlidande där borta.

I den motion, som vi väckt, ha vi till fullo med siffror, hämtade ur den officiella statistiken och med citat ur en hel del borgerliga och socialdemokratiska tidningar visat upp, hurudant läget är, visat upp, huru ringa del av de arbetslösa som få hjälp, hur ungdomen lämnas utan hjälp, och hur dessa frivilliga arbetslöshetskassor endast omfatta ungefär 10 % av de i L. O. organiserade. Huru kan man då uteslutande komma och hänvisa till att, när man genomfört denna arbetslöshetsförsäkring, behöver det icke göras någonting. Här finns denna försäkring, säger man — men det är blott 10 % av de fackligt organiserade arbetarna, som äro anslutna därtill. Det finns dessa A. K.-arbeten. Men A. K. utdömdes vid valrörelsen 1932, och i höst är det åter valrörelse. Då få vi väl höra de personer, som nu tala om dessa saker, ute i bygderna säga, liksom de gjorde år 1932 vid valrörelsen, att A. K.

Ang. lagstadgad rätt till understöd för varje behövande arbetslös.
(Forts.)

måste dö, för att folket skall kunna leva. När de så ha fått fyra års frist, får A. K. leva dessa fyra år till nästa valrörelse, då det blir aktuellt att åter taga fram den gamla satsen, att A. K. måste dö, för att folket skall kunna leva.

Den hjälp, som fattigvården lämnar, har jag här illustrerat med två exempel från Göteborg. Därmed vill jag icke ha sagt, att fattigvårdens hjälpverksamhet där är sämre än på något annat håll. Det är väl tvärtom på det sättet, att den kanske är något bättre än på många andra håll, men, även om den är något bättre, har man i alla fall kunnat konstatera sådana resultat. Tycka verkligen herrarna i andra lagutskottet, att det finns någon anledning att i en sådan situation fortfarande avvisa varje förslag till förbättringar på detta område? När vi nu väckt denna motion, som i och för sig är tillräckligt motiverad med alla de skäl, som angivits i densamma, så kommer andra lagutskottet och avfärdar motionen på några få rader utan att nämna något om missförhållandena, utan att anvisa andra vägar och utan att säga, att den väg, motionärerna beträtt, icke är den riktiga, att »vi visserligen äro på det klara med missförhållandena, men vi vilja gå andra vägar». Nej, precis såsom i fråga om den föregående punkten om olycksfallsförsäkring avvisar man denna obligatoriska försäkring med hänvisning till att det finns en frivillig försäkring, men icke kan detta vara tillräckligt skäl för att avvisa vårt förslag. Ja herr talman, vi få ju tillfälle, när vi skola behandla A. K. och arbetslöshetsunderstödsverksamheten, att återkomma med de argument, som ytterligare kunna anföras mot denna politik.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av oss väckta motionen.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att påpeka den omständigheten, att när frågan om en arbetslöshetsförsäkring var före år 1934, diskuterades ju detta spörsmål, om man skulle grunda denna arbetslöshetsförsäkring på en obligatorisk eller på en frivillig anslutning till de kassor, som upprättades, och det blev då en mycket betydande majoritet för en frivillig anslutning. Nu är det givet, att det torde icke finnas den allra ringaste möjlighet för riksdagen att redan efter så kort tid, sedan denna reform genomfördes, få en ändring till stånd beträffande principbeslutet. Jag har velat säga detta, trots att jag under vissa tider haft sympatier för den obligatoriska försäkringen. Det låg emellertid, herr Ström, icke så till, när vi år 1934 behandlade denna fråga, att vi arbetarrepresentanter hade att välja mellan obligatorisk eller frivillig försäkring, utan vi hade att välja endast mellan *frivillig* försäkring eller *ingen försäkring alls*. Inför det valet togo vi den frivilliga försäkringen.

Nu vill jag dessutom tillägga, att den omständigheten att denna försäkring är frivillig behöver icke i och för sig medverka till en mindre anslutning till försäkringen. Ty det är klart, att kan man göra denna frivilliga försäkring bättre, kan detta bidraga till en större anslutning.

Nu är det ju ett faktum, att regeringen år 1934 framlade ett förslag, som ur arbetarnas synpunkt var betydligt bättre än det beslut, som sedan fattades. Vi socialdemokrater hade nämligen icke den politiska makten att genomdriva vårt förslag, utan den borgerliga majoriteten i bägge kamrarna genomförde ett på flera punkter betydligt sämre förslag än det, som regeringen hade lagt fram. Det är naturligtvis också den omständigheten, som är den egentliga orsaken till, att man icke har fått den anslutning till de frivilliga kassorna, som säkerligen skulle ha vunnits, om ett bättre förslag gått igenom. Jag tror, att detta är den riktiga historieskrivningen i detta fall, medan den historie-

Ang. lagstadgad rätt till understöd för varje behövande arbetslös.
(Forts.)

skrivning, som herr Ström här har försökt ge i fråga om tillkomsten av beslutet om den frivilliga försäkringen, icke är riktig.

Nu föreligga emellertid andra motioner i riksdagen om förbättring av försäkringen på vissa punkter. Jag vill för min del också säga, att hade man klart för sig, att det finnes möjlighet att genomdriva sådana förbättringar, så skulle jag för min del utan betänkande göra allt vad jag kunde för att få igenom dessa förbättringar, trots att lagstiftningen är så pass ny som den är. Det är emellertid knappast troligt, att det finns särskilt stora utsikter att kunna genomföra sådana förbättringar.

Som saken nu ligger till och i nuvarande situation ha vi för vår del icke kunnat komma till annat yrkande än om avslag på den föreliggande motionen. Den är icke så utformad och icke framförd på sådant sätt, att det finns någon möjlighet att få igenom den.

Jag ber från denna utgångspunkt att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström: Herr talman! Herr Hages försvar för utskottets ställningstagande var ungefär lika klen, om icke klenare än det, som presterats i utskottets utlåtande. Han konstaterar, att år 1934 hade vi att välja icke mellan en frivillig och en obligatorisk försäkring utan mellan en frivillig försäkring och ingen försäkring alls. Detta hindrar ju icke, att man år 1936, när man har sett verkningarna av denna frivilliga försäkring, när herr Hage nu har fått siffrorna för anslutningen till försäkringen och dessa siffror ha visat, att det icke alls har gått så, som man tänkte sig år 1934, utan att en mycket, mycket mindre procent har anslutit sig än till och med de allra mest pessimistiska tänkte sig, att man då tar intryck av detta förhållande och ändrar sig. I varje fall tycker jag, att herr Hage borde ha tagit intryck av de klena resultat, som ernåtts, eftersom han påstår, och jag har ingen anledning att betvivla det, att han kämpade emot beslutet av år 1934 och ville ha en bättre försäkring. Han borde ju därför i dag kunna stiga upp och säga, att det gick som vi tänkte oss, försäkringen blev så dålig, att ingen vill ha den, och följaktligen måste vi få till stånd något annat. Men det gör man icke. När den borgerliga majoriteten år 1934 genomdrev ett förslag, som var dåligt, finns det då någon anledning för herr Hage, herr Sigfrid Hansson och herr Olovson i Västerås att år 1936 enhälligt ställa sig bakom det dåliga förslaget av 1934? Det är i varje fall en utveckling, som icke går i rätt riktning. Ni kunde väl åtminstone ha samma uppfattning, som ni hade år 1934, och fortsätta att bekämpa det då fattade beslutet för att i stället få något bättre. Nej, i stället konstatera vi nu, att ett enhälligt andra lagutskott ställer sig bakom en motivering, där man hänvisar till det dåliga förslag, som den borgerliga majoriteten genomdrev, som herr Hage säger, och vilket förslag herr Hage då var motståndare till.

Nu är det ju så vanligt med detta handlingsätt från andra lagutskottets och speciellt från herr Hages sida. Det var icke så värst länge sedan, som herr Hage och jag tillsammans skrev en motion angående en ny hyreslagstiftning. Hela den socialdemokratiska delen av andra lagutskottet var anhängare av denna motion det första året, men året därpå finga vi se, hurusom herr Hage, som året förut varit med om motionen, yrkade avslag på sin egen andes foster. Det är ju då icke att undra på, att det går likadant med den nu föreliggande frågan.

Detta har jag velat konstatera, herr Hage, att detta är den riktiga historie-skrivningen. Det hade ju varit lämpligt, om jag hade kommit med en fel-

Ang. lagstadgad rätt till understöd för varje behövande arbetslös.
(Forts.)

aktig sådan, att herr Hage nämnt, vari felaktigheten bestod. När man blir beskyldd för att ha lämnat felaktiga uppgifter, så brukar man åtminstone kunna kräva, att vederbörande såsom gentleman talar om vari det felaktiga ligger. Eftersom emellertid herr Hage icke kan påvisa någon sådan felaktighet, så har han bara kunnat kasta ut ett påstående, och sedan kilar han bort och drar undan det gröna skynket och smiter ut ur kammaren för att slippa stå för vad han sagt. Detta styrker mig ytterligare i min uppfattning, att den väg, som vi för vår del äro inne på, är den rätta.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Brädefors: Herr talman! Det förvånade mig, att just herr Hage utsetts att försvara den nuvarande frivilliga arbetslöshetsförsäkringen. Jag kommer ihåg, att herr Hage år 1934 skrev ett riksdagsbrev i Norrländska socialdemokraten rörande bland annat avgörandet i vissa frågor och hans deltagande i omröstningen om dessa. Han nämnde därvid också denna frivilliga arbetslöshetsförsäkring. Herr Hage påstod därvid, att för honom verkade deltagandet i dessa omröstningar som att dricka oblandad ricinolja. Nu tycks han däremot gärna svälja denna oblandade ricinolja, eftersom han här försvarar den då genomförda lagstiftningen och icke alls vill veta av några ändringar i densamma.

Jag har velat nämna detta, därför att det visar den demagogiska inställningen från herr Hages sida. Hans deltagande här i debatten visar, att hans tidigare förklaringar icke hade annat syfte än att bluffa Norrbottens arbetare.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Ström, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående vidtagande av förnyad utredning om enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar; och yttrade därvid:

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Anledningen till denna motion är givetvis att finna i den stämning av, jag kan väl nästan våga säga, förtrytelse,

Ang. förnyad utredning om enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar. (Forts.)

som det ifrågavarande kommittébetänkandet framkallat inom de kretsar, som närmast äro berörda av denna distributionsform, nämligen detaljhandeln, hantverket och småindustrien. Redan när denna kungl. kommitté tillsattes, gav man uttryck åt ganska allvarliga farhågor beträffande det resultat, till vilket kommittén skulle komma. Dessa farhågor ha, såvitt jag kan förstå, blivit vida överträffade. Vad man nu vänder sig emot är det förhållandet, att man anser, att riksdagens krav på en allsidig och förutsättningslös utredning av detta spörsmål icke har tillmötesgått genom kommittétillsättningen. För att en fråga, vilken som helst, skall kunna allsidigt och förutsättningslöst utredas, fordras givetvis, att den kommitté eller den beredning, som tillsättes, också skall vara allsidigt och förutsättningslöst tillsatt. Det kan dock ifrågasättas, huruvida detta krav har blivit uppfyllt i sammanhang med tillskapandet av denna kommitté.

Såsom helt säkert många av kammarens ledamöter ha sett, har inom den s. k. fackpressen en mycket stark indignation kommit till synes, när kommittébetänkandet blev bekant. Man har där, det medger jag, kanske tagit till ganska starka och stora ord i ett par sammanhang, men detta får nog sin förklaring i den stämning, som är till finnandes. Man känner sig verkligen på många håll upprörd över den behandling, som detta ärende har fått från kommitténs sida. Samtidigt kan man naturligtvis icke underlåta att med ett litet leende finna det berättigade i ett uttalande, som en facktidning har gjort i detta ärende, då den sagt, att kommittébetänkandet borde ha försetts med ett speciellt motto, nämligen en travestering av ett mycket bekant franskt uttryck, som i fri svensk Epaöversättning skulle kunna lyda: »Att förstå Epa är att förlåta Epa.»

Det är emellertid icke blott den s. k. fackpressen och organen för de närmast berörda grupperna, som ha mycket allvarligt reagerat emot detta kommittéutlåtande. Även den dagliga pressen, som väl får anses representera konsumenterna i dessa stycken, har intagit en mycket bestämd ställning. Jag vill erinra om en betydande tidning på Västkusten, som har givit sin mening till känna sålunda, att den ansett sig kunna karakterisera kommittéutlåtandet mera såsom en apologi för denna företagsform än såsom resultat av en kungl. kommittés undersökningar. Jag vill icke heller underlåta att meddela, att en socialdemokratisk kollega till undertecknad i min hemstad har givit uttryck åt tankegångar i anslutning till kommittébetänkandet, som ligga ganska nära dem som jag här skisserat.

Man måste också, tycker jag, ge dem rätt, som ha vänt sig emot kommittétillsättningen. Jag undrar vad man här i kammaren skulle säga, exempelvis de talrikt företrädde industriarbetarna, om här tillskapades en kommitté för att behandla ett stort och viktigt industriarbetarspörsmål och om i denna kommitté icke bereddes någon som helst representation för den stora och viktiga klass, som det närmast gällde. Jag undrar vad kammarens många lantmän skulle säga, om här tillsattes en kommitté för att behandla ett stort och omfattande jordbruksspörsmål, ett spörsmål som grep djupt in i jordbruksnärningens allmänna förhållanden, och modernärningen icke fick någon som helst representation i denna kommitté. Man skulle naturligtvis med fullt fog göra gällande, att detta vore ett oriktigt sätt att gå till väga vid en kommittétillsättning. Detta är emellertid precis den väg, som man har gått, när nu förevarande kungl. kommitté tillskapades. De dock ganska stora medborgargrupper, som det här gäller, köpmän, hantverkare och företagarna inom småindustrien, blevo icke representerade i kommittén, ehuru den fråga, som avsågs, enhetsprisaffärerna, för dem är av utomordentlig betydelse.

Ang. förnyad utredning om enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar. (Forts.)

Av utskottsutlåtandet får man nu veta, att utredningen icke är avslutad i och med att kommittén har fullbordat sitt arbete, ty Kungl. Maj:t har överlämnat hela materialet till kommerskollegium, och kommerskollegium skall nu ta hand om saken. En av anledningarna till detta arrangemang torde ej osannolikt vara att finna i den mycket starka kritik, som kommit utredningen till del. Man vill genom att på sätt som skett lägga saken i kommerskollegii händer förmodligen försöka få till stånd något av den allsidighet och den förutsättningslöshet, som icke tidigare har kommit till synes. Kommerskollegium skall alltså fortsätta utredningen och har infordrat yttranden från en hel mängd institutioner, vilka yttranden skola vara inkomna redan före den 1 mars. Man har alltså anledning att ganska snart vänta ett resultat. Man måste väl ändå vara ense om att det varit en ganska onödig omväg hela denna transaktion. Hade man givit kommittén en allsidig sammansättning, såsom riksdagen begärde, så hade, såvitt jag kan förstå, näppeligen en procedur av denna omfattning behövt ifrågakomma.

Jag skall emellertid icke profetera om frågans vidare öde. Det blir ju tids nog att ta ståndpunkt till den saken, när kommerskollegium är färdigt med sitt yttrande. Kollegium har ju en hel del ting att beakta, som kanske icke stodo till förfogande, när den s. k. Epakommittén avslutade sitt arbete. Sålunda har ju för bara några få dagar sedan, i början av innevarande månad, den nuvarande danka regeringen framlagt ett ganska uppseendeväckande förslag till en kategorisk förbudslagstiftning emot företag av denna art. Handelsministern Kjærhøi i den socialdemokratiskt-radikala danska regeringen kommenterade sitt lagförslag om Epaförbud sålunda, att »i överensstämmelse med livliga önsknin- gar från köpmännens sida föreslås förbud för enhetsprisaffärer, i det att sådana affärer icke kunna anses naturliga eller önskvärda vare sig ur handlarnas eller konsumenternas synpunkt». Så talade den danske handelsministern för några dagar sedan. Jag vill icke bestrida, att jag skulle känna mig ganska förvånad, om man fick höra liknande tongångar från den nuvarande statsrådsbänken här i andra kammaren.

Med hänsyn till det läge, i vilket frågan befinner sig, och med hänsyn till vad utskottet här har meddelat — utskottet har ju icke yttrat sig över motionen i något som helst avseende utan endast påpekat, att utredningen icke är avslutad — så har jag givetvis intet yrkande att framställa, men så mycket kan man väl i alla fall våga framhålla som att det sista ordet i denna sak ännu icke torde vara sagt.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Eftersom motionären icke framställde något yrkande, skulle det kanske vara obehövt att här yttra sig. Han gjorde emellertid en hel del påståenden, som jag anser icke böra stå oemotsagda i kammarens protokoll, och jag skall därför be att få säga några ord.

Motionären har såväl i sin motion som i sitt nyss hållna anförande framhållit, att den kommitté, som tillsattes för denna utredning, icke var så allsidigt sammansatt, som han för sin del skulle ha önskat. Utgår man från den motivering, som presterats i ämnet av motionärerna ha de ansett, att köpmännen såsom sådana borde ha varit särskilt representerade, och den ärade talar- ren har här i dag framhållit, att han ansåg detta vara ett oeftergivligt villkor.

Nu är det väl på det sättet, att därest man skulle ha tillsatt en kommitté, där icke blott olika parter utan alla olika intressen, som beröras i denna utredning, så skulle det ha blivit en mycket, mycket stor kommitté. Nu tillsatte man i stället en kommitté på endast tre personer. Såvitt jag kan förstå,

Ang. förnyad utredning om enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar. (Forts.)

var detta en kommitté, som hade möjlighet att med införskaffande av upplysningar få fram det material, varom riksdagen i sin utredningsskrivelse hade framställt begäran. Det framgår också av kommittébetänkandet, att man på särskilda frågeformulär låtit alla de berörda parterna få tillfälle att yttra sig och avge förslag, alltså de olika enhetsprisföretagen, köpmannaförbundet, detaljisterna o. s. v. Man finner emellertid därvid det mycket beklagliga och anmärkningsvärda förhållandet, att medan de s. k. Epaföretagen mycket beredvilligt ha lämnat ut sina s. k. affärshemligheter till kommittén, ha lämnat alla upplysningar, som ha begärts i ena eller andra avseendet, ha ställt sina böcker till förfogande o. s. v., så har den andra parten, köpmännen, däremot icke velat gå kommittén till mötes på det sätt, som varit önskligt.

Såsom kammarens ledamöter kunna se i kommittébetänkandet, ansågs det mycket lämpligt att i en mellansvensk större stad, där ett Epaföretag funnits sedan denna rörelses början, låta undersöka, hur denna handelsrörelse hade verkat med hänsyn tagen till övriga, omkringliggande affärer. Det visade sig, att de formulär, som utskickades från kommittén att av vederbörande besvaras, helt enkelt lämnades utan svar. Då hänvände kommittén sig i stället till Sveriges köpmannaförbund och bad om dess medverkan för att få svar från affärsmännen, dessa detaljister, som borde ha ett stort intresse av att papperen lades på bordet och visade det osunda i Epaaffärerna, som tidigare från visst håll framförts här i riksdagen, även motionsvis. Det kom i alla fall ingenting. Då ställdes ett särskilt ombud till förfogande för att hjälpa till med att ifylla formulären, så att man skulle få någonting att gå efter. Trots detta visade det sig emellertid, att av 342 utskickade formulär endast 111 besvarades. Av dem, som tillsports i saken, var det alltså blott 32 procent, som svarade. Det förefaller mig, herr talman, att vad motionärerna här begärt, nämligen att köpmännen skulle få tillfälle att framföra sin uppfattning i saken, därtill ha redan möjligheter beretts dem genom den stora apparat, som satts i gång, för att man skulle få reda på, hur det i själva verket förhölle sig.

Jag skall icke uttala mig i den ena eller andra riktningen i denna fråga. Det är tillräckligt, vad utskottet här sagt, att frågan alltjämt ligger under utredning. De sakkunnigas betänkande är utskickat på remiss till olika myndigheter, som ha att inkomma med yttranden i frågan. Man vet icke, hur en eventuell proposition i frågan kommer att se ut. Man vet överhuvud taget ännu icke utredningens slutliga resultat. Jag anser det därför vara fullt på sin plats, vad utskottet här säger, att det, som frågan nu ligger till, icke finns någon anledning att bifalla motionärernas framställning i denna sak.

Herr talman! Jag har alltså intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Holmström**: Herr talman! Det är med tanke på den fortsatta utredningen av denna fråga, som jag skall be att få säga några ord.

Jag vill till den föregående ärade talaren säga, att missnöjet med den s. k. Epakommittén grundar sig icke blott på att i denna icke beredes plats åt några representanter för handel och hantverk, såsom herr Hagberg här framhållit, utan även på att den lilla kommittén blev så sammansatt, att man redan från början hade klart för sig dess inställning. Av de tre ledamöterna hade en genom offentliga uttalanden före sitt engagemang i kommittén förklarat sig vara motståndare till aktionen mot Epaaffärerna, och en annan av dem hade deltagit i utarbetandet av ett yttrande till utskottet, varvid han i förväg bundit sig för motstånd till aktionen mot Epaaffärerna. Kommittén hade alltså

Ang. förnyad utredning om enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar. (Forts.)

en klart ensidig inställning från början, och utredningen kunde icke kallas förutsättningslös. Det har alltså, som herr Hagberg nyss framhöll, icke blivit den allsidiga utredning av frågan, som riksdagen avsett.

Förra gången frågan var uppe till behandling i riksdagen deltog jag i ärendets utskottsbehandling. Jag yrkade då reservationsvis bifall till en motion av herr Meyerhöffer, i vilken det föreslogs, att det under den tid, den avsedda utredningen komme att fortgå, skulle införas ett temporärt förbud mot utvidgning av redan befintliga och upprättande av nya enhetsprisaffärer. Den reservationen ville riksdagen icke taga. Man ansåg det vara alltför djärvt att gå in för en sådan sak. Jag skall nu be att få meddela, att ett ungefär likadant förslag är av den franska regeringen framlagt under sista veckan av december 1935. I min reservation påpekade jag, i vilka länder man redan lagstiftat om förbud för enhetsprisaffärerna. Jag talade också om, såsom en aktuell händelse, att franska deputeradekammaren med 588 röster mot 2 beslutat att samtliga Epaaffärer i Frankrike skulle stängas. Från utskottshåll raljerade man litet med detta franska deputeradekammarens beslut och sade, att om franska deputeradekammaren då och då roar sig med att fatta sådana där beslut, är därmed icke sagt, att det blir något positivt resultat. Man sade, att i 99 fall av 100 blir det ingenting av de där vackra besluten. Det är med anledning av detta, som jag skall be att få tala om, hur man lagt upp detta lagförslag från den franska socialradikala regeringens sida.

I regeringens motivering för lagförslaget säges bl. a.: »I detta sammanhang bör likväl framhållas, att kunderna inom vårt land med en viss sympati sett tillkomsten av dessa affärer, då de därigenom hoppats, att en sänkning i levnadskostnaderna skulle uppstå. Däremot ha innehavarna av småaffärerna, vilka bilda en av vårt lands viktigaste sociala klasser, hårt lidit av konkurrensen från dessa affärer, vilka för dem gjort krisen ytterligare tyngande.»

Här ber jag att få fästa uppmärksamheten vid att man tagit hänsyn just till de sociala synpunkterna. Det talas om innehavare av småaffärer, alltså motsvarande de handlande, hantverkare o. s. v., som vi ha här i landet och som vi vilja skydda genom aktionen mot Epaaffärerna. Där framhålles just denna viktiga sociala klass stora bekymmer.

Jag skall be att också få läsa upp själva lagtexten. Jag anser, herr talman, att det kan vara av viss betydelse att ha den intagen i kammarens protokoll. Det skall visa sig, att denna lagtext och särskilt definitionen på Epaaffärerna är ungefär densamma, som föreslogs här i riksdagen för två år sedan. Det säges i ingressen: »Det härtill fogade lagförslaget avser att under loppet av ett år förbjuda öppnandet av någon ny enhetsprisaffär och att redan existerande sådana icke få utvidgas. De affärsrörelser, som redan äro igång, få emellertid fortsätta.» Det är precis samma tankegång, som framfördes i motionen och i mitt yrkande för två år sedan. Den definition på enhetsprisaffärerna, som här lämnas, är av samma art som många av de definitioner, som redan föreslagits i parlamenten.

Så kommer själva lagtexten. »Art. 1. Från och med denna lags promulgering och under ett år framåt är det förbjudet att öppna någon affär för detaljförsäljning av den art, som går under benämningen enhetsprisaffärer. Under samma tidsperiod är det jämväl förbjudet för företag, vilka redan äga affärer av denna art, att utvidga desamma, antingen detta sker genom att nya filialer skapas, att redan befintliga affärer utvidgas eller att nya avdelningar öppnas, i vilka varor försäljas till enhetspris. De arbeten, som vid tidpunkten för denna lags utfärdande voro i gång och vilka hade till ändamål att inrätta nya affärer, utvidga redan befintliga eller förändra dessas inredning, få dock fortsät-

Ang. förnyad utredning om enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar. (Forts.)

tas. Art. 2. Under benämningen 'enhetsprisaffärer' innefattas alla sådana affärer, i vilka varor försäljas i detalj och i vilka artiklar av olika slag uteslutande eller huvudsakligen tillhandahållas till ett enda pris eller till ett flertal graderade priser. Art. 3. Brott mot ovannämnda bestämmelser bestraffas med böter från 500 till 5,000 francs. I händelse av återfall kan domstol äga rätt att förordna om dylik affärs stängning.»

Jag har, herr talman, icke kunnat försitta detta tillfälle att tala om detta för kammaren, på det att det må framgå, att min tankegång för två år sedan icke var så farlig, som kammaren då tycktes tro.

Vad jag nu särskilt skulle vilja anhålla om är att vid den fortsatta utredningen de sociala synpunkterna verkligen bli tillbörligt beaktade. Ty det är just de sociala synpunkterna, som ligga till grund för mitt intresse för denna sak.

Herr Hage: Herr talman! Då denna fråga förra gången var uppe år 1934, satt jag i utskottet vid behandlingen av densamma, och jag gick då emot en riksdagsskrivelse i frågan.

Jag tror, att om man skall vara ärlig, kan man säga, att den opinion, som möjligen på grund av viss agitation då åstadkoms i landet, nu knappast existerar på samma sätt som då. Jag tror alltså, att det var en konstprodukt av en viss agitation. Det intresse, som då visades för denna utredning, finns icke längre. Jag anser alltså för min del, att det förslag, som kommit fram, mycket väl kan, sedan utredning skett, få begravas i tysthet.

Jag vill för övrigt säga till den föregående talaren, att om man har den uppfattningen — som motiverar hans inställning i denna fråga — att tillkomsten av sådana affärer, varom det här talas, åstadkommer svårigheter för småhandlare m. fl., då måste man fullfölja tankegången och säga, att det är icke blott Epaaffärerna utan affärer av sådant slag som Nordiska kompaniet och hela kooperationen, vilka åstadkomma en viss försämring av småhandlarnas möjligheter att existera. Varför fullföljer man icke den tanken? Jo, helt enkelt därför, att man icke vågar sig på dessa affärer. Men Epaföretagen vågar man sig på.

Jag tror för min del, att hela denna tanke att lagstifta inom detta område för närvarande icke har en sådan anslutning i vårt land, att det överhuvud taget finns möjlighet att åstadkomma en sådan lagstiftning, som herrarna tänkt sig. Jag tror, att slutet på det hela blir ett rent avslag.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Herr Hage framhöll, att det var konstlade skäl, som föranlett denna frågas uppkomst. Jag motionerade 1934 om rent förbud för Epaaffärer, vilket yrkande reservationsvis framfördes av herr Holmström, och jag anser, att det fanns synnerligen goda skäl för den ståndpunkten. Jag säger, att det med hänsyn till den viktiga grupp i samhället, som synnerligen svårt utsättes för en i vissa avseenden, man får väl säga, illojal konkurrens varit önskvärt, att det kommit till stånd bestämmelser av den art, att denna småfolksgrupp av handelsidkare hade kunnat få ett ordentligt skydd. Det är icke alls, som herr Hage tror, att det föreligger någon konstlad opinion på detta område, utan det är tusen och åter tusen småhandverkare och handelsidkare, som få känna en konkurrens på kniven av den storfinans herr Hage slår vakt om.

Varför man icke vänt sig mot en del andra företag, beror naturligtvis därpå, att även om man icke sympatiserar med deras driftsformer, hava dock dessa företag icke specialiserat sig så och visat upp sådana avigsidor av systemet

Ang. förnyad utredning om enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar. (Forts.)

som Epaföretagen. Jag vill för min del säga till herr Hage, att jag har ingenting emot, att aktionen utsträcker även till andra företag än Epaföretagen. Men det är alltid en omdömesfråga, var gränsen skall sättas, och det är naturligtvis av största vikt, att man i första hand vänder sig mot det håll, där man anser missförhållandena vara störst, nämligen Epaaffärerna.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Blott ett ord till herr Hage!

Han ansåg, om jag nu icke missförstod honom, att det överhuvud taget knappast förelåg några möjligheter att åstadkomma en sådan lagstiftning som den av motionärerna ifrågasatta. Om herr Hage vill läsa igenom kommittébetänkandet, så finner han, att kommittén mycket ordentligt — det medgivandet skall den lämnas — redogjort för liknande lagstiftning, som genomförts i ett mycket betydande antal av Europas länder. Där har den sidan av saken icke stött på svårigheter. Om herr Hage därtill, när vi slutat detta meningsutbyte, vill beställa ett telefonsamtal med någon av sina partivänner i Köpenhamn, så skall han då säkerligen få reda på, att där står i varje fall hela det socialdemokratiska partiet bakom den lagstiftning mot Epaföretagen, som den danska handelsministern i början av denna månad framlagt i riksdagen.

Herr Hage: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande ber jag att få säga, att jag visst icke sagt, att det icke finns *tekniska* möjligheter att åstadkomma en sådan lagstiftning. Jag har endast sagt, att jag anser, att man icke kommer att gå in för den i vårt land.

Jag vill därtill lägga det påpekandet, att det förutom Epaföretagen existerar en del affärsföretag, även småaffärer, som bedriva sina affärer ungefärligen efter Epasystemet beträffande prissättning och ett och annat. Jag menar, att om denna lagstiftning kommer till och träffar alla, som driva affärer efter ungefärligen samma system, då skall den antagligen komma att drabba även en hel del småföretag, där man använder en viss metod med prislappar, lägre priser och allt vad det är, som förekommer i Epaaffärerna. Ty det är icke endast Epaaffärerna, som använda dessa affärsmetoder. Jag tror mig emellertid kunna bestämt påstå, att det finns ingen majoritetsopinion här i detta land för en sådan lagstiftning.

Herr Hansson i Trollhättan: Herr talman! Motionärerna hava här i kammaren i dag icke yrkat bifall till sin motion efter vad som förekommit, sedan motionen väckts. Vad som förekommit är, att ingen i utskottet ansett sig böra i frågans nuvarande läge göra ett sådant yrkande.

Jag vill beteckna motionen så, att den väckts i obstruktionssyfte. Det kan icke vara riktigt att gå tillväga på det sättet, att man, när en utredning pågår, klandrar både utredningsmännen och Kungl. Maj:t, som tillsatt dem. Det kan icke vara någon mening i att då motionsvis anhålla om en förutsättningslös utredning. Så har saken legat till i utskottet, och så ligger den till i riksdagen, och jag tror för övrigt överallt, där man haft tillfälle tänka sig in i situationen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Den siste ärade talaren hade ett något vårdslöst sätt att uttrycka sig om motivet till motionen, då han sade, att det var okynne. Det är ju i alla fall så — och det må jag framhålla, eftersom jag icke är motionär i detta fall och sålunda icke part i målet — att det är påfallande, att veterligen Kungl. Maj:t ännu icke tillsatt en kommitté med

Ang. förnyad utredning om enhetsprisföretagens sociala och ekonomiska verkningar. (Forts.)

en så utomordentligt ensidig sammansättning. Redan på förhand kunde man tala om, till vilka resultat utredningsmännen skulle komma. Vi andra föreställa oss, att en utredning skulle ha det förloppet, att materialet rent förutsättningslöst lades fram för fullständigt opartiska människor, vilka sedan med ledning därav skulle träffa ett avgörande. Det är på denna punkt, som man helt naturligt anser, att regeringen varit långt ifrån lycklig i sitt val av utredningsmän.

Jag förstår, att med herr Hanssons i Trollhättan inställning är det ett högmålsbrott att göra gällande, att man inom regeringen icke handlat fullkomligt. Men han får liksom herr Hage finna sig i att vi, även om vi icke äro i majoritetsställning, begagna vår grundlagsenliga rätt att fritt säga, vad vi tänka på den punkten. Jag måste då som min mening framhålla, att det är en ganska berättigad kritik, som framkommit mot regeringens val av utredningssakkunniga.

Herr **Hansson** i Trollhättan: Herr talman! Jag ber att till den siste ärade talaren få säga, att det icke finns någon från riksdagens olika partier, som i utskottet yrkat bifall till motionen.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 12.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående vissa yrkesinspektionen berörande förhållanden.

Ang. vissa yrkesinspektionen berörande förhållanden.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 367, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå föreslagit,

»att riksdagen beslutar i lag fastställa, att varje arbetsplats skall besökas av yrkesinspektör minst en gång per år förutom de särskilda besök, som kunna nödvändiggöras på grund av klagomål och hemställan från arbetarna;

att som fast arbetsplats även fastställa byggnadsarbetsplatser i de större städerna;

att yrkesinspektion har fullmakt att stoppa arbetet, där fara för arbetarnas liv kan föreligga, om icke omedelbara skyddsanordningar vidtagas;

att yrkesinspektionens personal utökas till det antal, som anses nödvändigt för att genomföra en effektiv yrkesinspektion».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Varje år drabbas mellan 120,000 och 130,000 arbetare av olycksfall i arbete. Bortåt 3,000 av dessa arbetare bli invalider, och ett halvt tusental av dem få med livet varje år plikta för sin insats i den svenska produktionen. Bortåt en halv miljon sjukdagar kan man också skriva på dessa olycksfalls konto. Det är i fråga om olycksrisken för arbetare i detta land för närvarande en tendens till ökning, och det är en tendens från statsmakternas sida till nonchalering av hela detta problem, som berör så många arbetare. Att var tionde arbetare varje år i vårt land drabbas av olycksfall av större eller mindre omfattning gör, att man hade förvän-

Ang. vissa yrkesinspektionen berörande förhållanden. (Forts.)
tat, att såväl riksdagen som regeringen äntligen skulle tagit itu med frågan på annat sätt än vad hittills varit fallet.

Den nuvarande yrkesinspektionen har sitt upphov från det förslag, som utarbetades 1909. På basis av det förslaget men med reducering av den föreslagna apparaten med ungefär en fjärdedel beslöt riksdagen 1912 den nuvarande yrkesfareinspektionens omfattning och organisation. Sedan dess ha många år förgått och uppgifterna för yrkesfareinspektionen ökats ganska väsentligt, och framför allt har det direkta arbetsområde, som beröres av inspektionens verksamhet, ökats. Jag nämner, att på två årtionden, alltså från 1914 till 1934, har antalet arbetsställen mer än fördubblats, d. v. s. ökats från 29,000 till över 61,000. Men antalet arbetare, som äro berörda av denna inspektion, har ökats i långt högre grad eller från 182,000 till 509,000. Dessutom företages ju icke någon inspektion eller i varje fall icke någon systematisk inspektion av en hel massa arbetsställen, som borde ligga under dess område. Vi påpeka i vår motion större byggen, som faktiskt icke äro annat än stora industriföretag till sin karaktär under den tid byggnationen försiggår och där många olycksfall inträffa, samt broar, vägarbeten och dylikt, vilket allt icke ingår i det allmänna reglemente för yrkesfareinspektionen, som för närvarande föreligger. Trots alla arbetsuppgifters oerhörda ökning består dock fortfarande organisationen, såväl kvantitativt som kvalitativt, i den form som den fick genom 1912 års riksdagsbeslut.

Icke nog därmed! Man har under de senare åren, under krisåren, nedskurit anslagen för yrkesinspektionens resor med ungefär 20,000 kronor och reducerat dessa anslag till 100,000 kronor per år. När statsmakterna gjort det, ha de direkt nonchalerat hela den utveckling, som här försiggått, hela den ökning av behoven, som föreligger, och framför allt de stora faror, som de svenska arbetarna varje år löpa på grund av det nuvarande systemet.

Det är också en fråga, som berör familjerna. Men jag tror icke, att man här i riksdagen i denna fråga, där det verkligen gäller en folkfara av mycket stora dimensioner, riskerar att det blir en uppvisning i debatten av social medkänsla för alla dem, som beröras av dessa förhållanden. Skulle man göra det, skulle det nämligen också förutsätta, att man äntligen måste ta ett steg på vägen för att utveckla denna apparat till något större tidsenlighet, så att den bleve litet mera i överensstämmelse med den allmänna utvecklingen på hela detta område.

Riksdagen har för sitt vidkommande liksom också tidigare regeringar godkänt ett uttalande från Nationernas förbunds arbetsbyrå. I detta uttalande framhålles, att det är önskvärt, att varje anläggning för allmän inspektion besökes av en inspektör minst en gång om året, och detta oberoende av de särskilda besök, som kunna nödvändiggöras av särskilda klagomål eller andra skäl. Det är likaså önskvärt — framhålles det — att betydande anläggningar och sådana, i vilka anordningarna icke äro tillfredsställande i avseende å arbetssäkerheten eller eljest ävensom anläggningar, vari eljest skadligt eller farligt arbete utföres, besökas mycket oftare.

Trots detta uttalande, som ju riksdagen har slagit vakt om, har den svenska yrkesinspektionen under senare år icke uppnått en större effektivitet än att den *högst en gång vart tredje år* blivit i tillfälle att besöka arbetsplatserna.

Det är uppenbart, att med den nuvarande apparaten, som är uppbyggd för långt mindre produktionsförhållanden, finnes det icke heller möjligheter att genomföra en tidsenlig inspektion av arbetsplatserna. Det finnes icke möjligheter att genomföra det, som folkförbundets arbetsbyrå anbefallt och som man anser skulle vara en lämplig norm för ett civiliserat land och som såväl riksdagen som regeringen i princip uttalat sig för.

Ang. vissa yrkesinspektionen berörande förhållanden. (Forts.)

Vi tro icke för vår del, att man genom en aldrig så effektiv yrkesinspektion kan förhindra alla olycksfall i arbete. Det är uppenbart. Men vi tro dock, att om man skulle lägga ned litet större uppmärksamhet på detta problem och om det skapades en yrkesfareinspektion tillräckligt stor för att bemästra de problem, som här resa sig, skulle man i alla fall kunna motverka och förhindra en hel del av de olycksfall, som nu äro ofrånkomliga och hänga nära samman med slentrianen, med uraktlåtenheten att vidtaga åtgärder till skydd för arbetarnas liv och hälsa.

Därför ha vi väckt vår motion. Vi föreslå, att riksdagen skall uttala sig för, att varje arbetsplats bör besökas av yrkesinspektör åtminstone en gång varje år förutom de särskilda besök, som föranledas av klagomål och dylikt. Vidare föreslå vi, att man även inräknar byggnadsarbetsplatser i begreppet arbetsplats, att yrkesinspektionen får fullmakt att stoppa arbetet omedelbart, där fara för arbetarnas liv eller lem föreligger samt att man utbygger denna inspektion till en sådan omfattning, som motsvaras av dessa ökade uppgifter för densamma.

Nu förklarar man i utskottets utlåtande, att redan nu finnes det i den gällande lagstiftningen möjlighet för socialstyrelsen att stoppa ett arbete, när efter inspektion av yrkesfareinspektionen man kommit till slutsatsen, att det är fara för arbetarnas liv. Men det förutsätter en ganska omständlig procedur, och i de flesta av fallen förutsätter det bland annat, att vederbörande arbetsgivare skall ha tillfälle att först ta ställning till frågan om arbetsplatsens stoppande, innan några åtgärder kunna företagas. I en hel massa av fall ligger det ju så till, att arbetets karaktär är sådan, att om det skall stoppas och en åtgärd därför skall vidtagas, måste den vidtagas omedelbart, innan olycksfall inträffar.

Det framhålles också i utskottets utlåtande, att socialstyrelsen så sent som den 17 december 1931 själv utarbetat och framlagt förslag om en effektivisering av denna inspektions verksamhet. Men det påpekas också, att detta förslag på grund av de kostnader, som det skulle draga med sig, hittills icke blivit föremål för någon reell behandling.

Detsamma kan man nu säga om den åtgärd, som regeringen vidtagit, i det att den i fjol beslutat, att man skall utreda frågan om en omorganisation av socialstyrelsen. Det kan ju i och för sig innebära, att genom en sådan utredning man kommer till det resultatet, att man måste genomföra en omorganisation. Men dels kommer detta arbete, innan det blir föremål för slutlig lagstiftning och andra åtgärder, att taga mycket lång tid, och många människor få under den tiden också taga de risker, som för närvarande föreligga i arbetet, utan att åtgärder vidtagas, dels komma ju också under denna tid inga praktiska åtgärder att vidtagas.

Nu säger man, att regeringen har föreslagit en ökning av reseanslaget för yrkesfareinspektionen med 18,300 kronor. Men det betyder, att man icke ens kommer upp till den nivå, där det var så sent som 1932! Vi kunna därför icke anse, att utskottets utlåtande i detta fall är tillfredsställande för arbetarna i nuvarande läge. Vi kunna icke heller anse, att frågan i dag är så outredd, att problemet är så dunkelt, att man icke kan vidtaga åtgärder utan att invänta ännu en utredning. Såsom saken här föreligger ha vi därför ansett, att riksdagen kunde fatta beslut i dag, om det verkligen finnes vilja att ingripa på detta område, i enlighet med det förslag vi ha ställt, som ju i och för sig icke upptager några orimliga krav på staten och riksdagen. Jag vill därför, herr talman, med denna motivering föreslå, att riksdagen bifaller den motion, som vi ha väckt i frågan.

Ang. vissa yrkesinspektionen berörande förhållanden. (Forts.)

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall gärna erkänna, att den föregående ärade talaren hade i vissa avseenden rätt, när han talade om yrkesinspektionen. Det torde nog vara så — det har man en allmän känsla av litet var — att denna yrkesinspektion för närvarande med de arbetskrafter och de anslag, som finnas, icke fungerar på ett tillfredsställande sätt. Jag har för övrigt haft tillfälle att komma i kontakt med denna sak i ett annat sammanhang i höstas, då jag deltog i statsrevisorernas arbete.

Nu är emellertid saken den, att jag tycker, att det skulle vara mycket svårt att fatta ett sådant beslut, som motionärerna här föreslå. Det är nämligen nödvändigt, att man bestämmer ett visst antal yrkesinspektörer, som man vill nytillskapa, innan riksdagen kan fatta ett beslut, utformat på det sätt, som här ifrågasättes.

Nu förhåller det sig för övrigt så, att denna fråga redan upptagits av regeringen. Regeringen har gått till väga så hastigt, att den redan till detta års riksdag framlagt förslag om en ökning med 18,300 kronor av anslaget till reseersättningar till dessa yrkesinspektörer. Med detta syftar man givetvis därtill, att platser, som denna inspektion undersöker, komma att oftare bliva besökta. Jag tror, att särskilt detta anslag är synnerligen nödvändigt. Det har påståtts från mycket sakkunnigt håll, att även om det funnes tillräckligt med yrkesinspektörer i landet, så räckte icke reseanslaget till, utan det bleve nödvändigt för dessa yrkesinspektörer att syssla med diverse småsaker i stället för att resa ut. När sådant kan påstås från sakkunnigt håll, är det icke tillfredsställande. Med de ökade reseanslagen blir det emellertid möjligt för yrkesinspektörerna att i större utsträckning besöka arbetsplatserna.

I övrigt har statsrådet förklarat, att frågan kommer att upptagas till behandling i samband med den omorganisation av socialstyrelsen, som även pågår. Jag föreställer mig, att genom ett understrykande av att man emotser, att denna utredning fullföljes så fort som möjligt och genom ett understrykande av att man gärna ser, att riksdagen ger denna anslagsökning på 18,300 kronor, vinner man mera än genom ett bifall till motionen.

Från dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det var verkligen underbart, att man — enligt herr Hage — skulle vinna mera på att riksdagen skulle giva det resebidrag, som tidigare utgått så sent som 1932, än om riksdagen skulle besluta en sådan ordning, som vi här föreslagit och som innebär, att varje arbetsplats skulle besökas åtminstone en gång om året av vederbörande yrkesfareinspektör. Det är icke alls någon anledning att i dag återigen uppskjuta ett avgörande av denna fråga med en hänvisning till att den på nytt ligger under utredning. Ty den har ju, såsom redan anförts, utretts många gånger, och problemet ligger fullständigt klart, så att riksdagen hade kunnat taga ställning nu, oavsett att regeringen — vilket jag anser ha varit dess skyldighet — redan nu kunnat framlägga en proposition till frågans lösning. Jag är ju för min del medveten om, att riksdagen följer utskottet i denna fråga, men jag vill ännu en gång understryka, att jag anser, att jag måste fullfölja det krav jag ställt genom att yrka bifall till motionen.

Nu påpekar emellertid talmannen, att det sista yrkandet i motionen, att yrkesinspektionens personal skall utökas till det antal, som anses nödvändigt för att genomföra en effektiv yrkesinspektion, är sådant, att han icke kan framställa proposition på det, därför att det föreligger icke i form av en konkret siffra. Inför risken av att han vägrar proposition på hela motionen med en sådan motivering, vill jag för min del yrka bifall till vad i motionen föreslås

Ang. vissa yrkesinspektionen berörande förhållanden. (Forts.)

med undantag för den sista att-satsen. Jag understryker därmed, att ett bifall till de övriga yrkandena automatiskt skulle innebära en ökning av själva personalen.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill säga till herr Hagberg, att enligt regeringens förslag skulle vi få ytterligare 18,300 kronor för detta ändamål. För detta uttalar sig även utskottet. Jag menar då, att få vi 18,300 kronor i ökat anslag, vinna vi mera på det än genom en ren deklamation, som icke medför några anslag.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det är icke alls ovanligt, att riksdagen bifallit motioner utan att därför motionärerna hava fixerat, vilka omkostnader ett genomförande av motionerna skulle föra med sig. Det är väl i verkligheten praxis, att om ett utskott går in för en motion eller om riksdagen för sitt vidkommande uttalar sig för dess realiserande, så blir det sedan en fråga för vederbörande regering att närmare fixera utgifterna för genomförande av vederbörande linje. Det förhållandet, att riksdagen troligen i år kommer att anslå nära nog det belopp, som anslogs 1932 och tidigare för resor för yrkesfarensinspektionen, kan jag icke inse vara en sådan positiv framgång, att det skulle vara motiv för att man skulle avstå från krav på en radikal omorganisation av hela systemet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Hagberg i Luleå under överläggningen senast framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 13.

Till avgörande förelåg nu andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående förbättring av de hygieniska förhållandena å arbetsplatser med kvinnlig eller minderårig arbetskraft.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 347, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta hos regeringen anhålla om snabb utredning, så att förslag kunde föreläggas 1937 års riksdag, om väsentligt höjda krav beträffande de hygieniska förhållandena på arbetsplatser med kvinnlig och minderårig arbetskraft, varvid även en utökning av den kvinnliga yrkesinspektionen borde beaktas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan berörda hemställan föredragits, anförde:

Herr Spångberg: Herr talman! I den motion, som vi här väckt, ha vi föreslagit, att riksdagen måtte besluta hos regeringen anhålla om snabb utredning, så att förslag skulle kunna föreläggas 1937 års riksdag, om väsentligt höjda krav beträffande de hygieniska förhållandena på arbetsplatser med kvinnlig och minderårig arbetskraft, och att man därvid skulle tänka på en utökning av den kvinnliga yrkesinspektionen.

När man tar del av huru det förhåller sig med dessa frågor på de arbetsplatser, där det finns kvinnlig och minderårig arbetskraft, så borde det stå klart för var och en, att det här gäller ett mycket betydelsefullt problem.

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 9.

Ang. de hygieniska förhållandena å arbetsplatser med kvinnlig eller minderårig arbetskraft.

Ang. de hygieniska förhållandena å arbetsplatser med kvinnlig eller minderårig arbetskraft. (Forts.)

Det gäller kvinnornas hälsa och krafter, och det gäller de minderårigas hälsa och krafter på dessa arbetsplatser. Utskottet avstyrker motionen och pekar på att det i gällande lag finns vissa stadganden rörande de frågor, som vi påtalat. Ja, även vi känna också mycket väl till, att så är förhållandet. Det finns vissa stadganden i detta avseende, men dessa äro icke av den effektivitet, att det råder goda förhållanden på arbetsplatserna, och det är detta, som vi ha tagit sikte på.

Nu säger utskottet vidare, att vad vi i detta avseende önska har i motionen angivits så obestämt, att utskottet icke finner sig böra föreslå riksdagen att i anledning av motionärernas yrkanden göra framställning till Kungl. Maj:t i enlighet med motionens förslag. Ja, man kan göra sig okunnig och oförstående för saker och ting, medvetet ibland. Icke lär det vara så svårt att förstå, att de missförhållanden, som verkligen råda och som äro skriande på många av dessa arbetsplatser, böra ändras. Det är detta, som vi hava påpekat.

Vi ha samtidigt påpekat, att yrkesinspektionen är otillräcklig. Men icke bara detta utan även, att då det gäller arbetsplatser med kvinnlig arbetskraft, så behövs det kvinnlig personal i yrkesinspektionen, därför att sådan personal bättre kan förstå kvinnornas krav, och emedan de kvinnliga arbetarna lättare kunna framföra sina önskemål till en kvinna än till en man, som kommer på yrkesinspektion. Vi hava då utgått icke endast från vad vi själva veta om dessa arbetsplatser utan även från de missförhållanden, som yrkesinspektionen själv i sina verksamhetsberättelser har erkänt föreligga. Väl är det sant, att yrkesinspektionen i allmänhet — och det gäller även den kvinnliga yrkesinspektionen — har benägenhet att i sina verksamhetsberättelser anföra exempel från de arbetsplatser, där de bästa förhållandena råda, och visa på, att på den och den arbetsplatsen råda så och så goda förhållanden beträffande lunchrum, luftväxling o. s. v. Men det framgår ändå av dessa berättelser, vilka skriande missförhållanden det råder på många arbetsplatser. Om nu herrarna skulle göra sig besvär med att lyssna till vad de kvinnliga arbetarna ha att berätta om förhållandena på arbetsplatserna, så skulle ni nog få klart för er hur nödvändigt det är att genom en ändring av lagen eller genom en utökning av yrkesinspektionen framtinga ett bättre tillstånd än det, som för närvarande råder. Det är helt enkelt nödvändigt att avhjälpa dessa missförhållanden.

Anledningen till att vi icke kommit med ett direkt förslag till lagändring eller ett preciserat förslag om utökning av den kvinnliga yrkesinspektionen med så och så många personer torde utskottets ledamöter kanske förstå. Herr Hage brukar så ofta säga till mig, när jag framlagt något förslag — vi drabba ju alltid samman, då en dylik motion skall behandlas här — att herr Spångberg icke bör begära, att riksdagen med hänsyn till en enskild motionär eller med hänsyn till en motion från enskilda riksdagsmän skall fatta ett beslut, utan saken bör ju helst gå till en utredning, så att man sedan på grundval av denna utredning kan komma med ett förslag. Det är icke alltid, som jag härvidlag kunnat dela herr Hages synpunkter. Men jag måste säga, att här har man ett fall, då det är synnerligen svårt för en enskild riksdagsman eller för enskilda riksdagsmän att komma med en effektiv utredning. Jag håller nästan före, att så stort och komplicerat, som detta område är, så lär det knappast vara möjligt för enskilda riksdagsmän att företaga en verkligt effektiv undersökning på de olika arbetsplatserna, beroende även på den ovilja däremot, som man nog finge räkna med att möta från många arbetsgivares sida. Då utskottet här säger, att vi hava anfört vad vi vilja ha ändrat i

*Ang. de hygieniska förhållandena å arbetsplatser med kvinnlig eller minder-
årig arbetskraft. (Forts.)*

lagen så obestämt, att man av den anledningen icke kan tillstyrka förslaget, så måste detta uttalande bero därpå, att utskottet icke velat förstå denna sak. Man kan sålunda rubricera denna ovilja såsom rena undanflykter. Ty det måste vara mycket lätt att förstå vad vi vilja. Vi ha i motionen pekat på brister i fråga om hygieniskt tillfredsställande anordningar med exempelvis tvättrum, matrum och vilorum på arbetsplatser med kvinnlig arbetskraft. Vi ha pekat på att rationaliseringen på många arbetsplatser genomförts med en sådan pressning av den kvinnliga arbetskraften, att det blivit alldeles nödvändigt att vid dessa arbetsplatser inrätta lokaler eller något rum, där en kvinna, då hon är sjuk eller särskilt nere — hon kanske svimmar eller blir ansatt av någon hjärtattack eller på annat sätt hastigt sjuk — har möjlighet att taga igen sig några minuter. Detta gäller icke minst beträffande fabriker och stora syateljéer, men det gäller även de affärsanställda och kontorspersonal. Jag är övertygad om att de här påpekade förhållandena på arbetsplatserna icke äro okända för herrarna inom utskottet, i varje fall icke så okända, att ingen skulle hava hört talas om dem.

För ett par dagar sedan berättade en kvinnlig arbetare från en stor arbetsplats för mig om de lokala förhållandena därstädes. Jag skall återge hennes berättelse ungefär så, som hon själv berättade den. Arbetslokalen är 60 steg lång och 30 steg bred. I denna lokal finnes plats för 300 å 400 arbetare av båda könen. Där finnas omkring 150 symaskiner, som under arbetstiden för det mesta äro i gång. Där finnas vidare 10 ångpressar och ett stort antal handpressar. Där finns ett bord, som är 6 meter långt och $\frac{1}{2}$ meter brett. På detta sitta 12 kvinnor och sy för hand. Bordet är placerat vid ett dragigt fönster, och på grund av dålig ventilation är det ofta en olidlig stank i lokalen. Det finns icke varmt vatten att tvätta sig med, och det finns intet sjuk- eller vilorum. Det berättas, hur det kan inträffa, att när en kvinna svimmar under arbetet, man icke har någonstans att göra av henne, utan hon får ligga kvar på arbetsbordet, tills ambulansen kommer och avhämtar henne. På morgnarna är det vintertiden så kallt i lokalen, att man måste ha särskilda rockar på sig, då man sitter och arbetar, för att kunna hålla sig varm.

När man känner till dylika förhållanden och vet, att detta gäller en av de mera moderna arbetsplatserna, och att det är mycket sämre på många andra arbetsplatser, så förstår man, huru nödvändigt det verkligen är, att riksdagen tar itu med dessa saker.

Om vi skulle förflytta oss till hotell och restauranger, skola vi säkert finna, att många av dessa ur kundsynpunkt mycket luxuöst betonade ställen äro behäftade med mycket stora missförhållanden för personalen i fråga om bostadsfrågan och liknande. Yrkesinspektionen anför, att det under ett enda år inträffade 1,068 olycksfall bland denna personal, och säger i en verksamhetsberättelse — varför har man för övrigt icke, då denna motion behandlades i utskottet, begärt ett yttrande från yrkesinspektionen i denna angelägenhet? — att om inspektionen skall fortsätta med att stå resturangerna till tjänst med råd och hjälp, är det nödvändigt att förstärka personalen med ytterligare en assistent för restauranginspektionen.

Jag går över till ett annat yrkesområde, pappersbruken. Beträffande dessa meddelades det i 1931 års verksamhetsberättelse från yrkesinspektionen, huru det vid ett stort pappersbruk icke fanns ordentliga anordningar för tillhandahållande av dricksvatten. Det dricksvatten, som fanns, förvarades i en hink i lokalen. Vid den hinken fanns det en skopa, och ur den skopan skulle alla dricka. Det fanns ingen anordning för att skölja skopan; den fick läggas tillbaka i hinken igen efter var och en, som druckit. Det var en stor procent

Ang. de hygieniska förhållandena å arbetsplatser med kvinnlig eller minderårig arbetskraft. (Forts.)

tuberkulösa vid detta pappersbruk, och arbetarna hade till yrkesinspektionen framfört som sin åsikt, att denna tuberkulos i mycket stor utsträckning måste vara beroende på sättet för tillhandahållande av dricksvatten.

Om vi se till arbetsförhållandena för en annan grupp anställda, nämligen kassörskor vid restauranger, i butiker o. s. v., så anför inspektionen, att beträffande dessa arbetsområden har man gjort vissa undersökningar i Stockholm, men man har icke alls hunnit med att undersöka arbetsförhållandena för denna grupp utanför Stockholm. Den kvinnliga yrkesinspektionen har riktat en skrivelse till socialstyrelsen, vari man begär en specialundersökning rörande nattarbetet på småbagerier, på syateljéer, på tvätt- och strykinrättningar, på modeateljéer o. s. v. Det finns fullt av sådant material, som jag här har gett en antydning om, och som i överväldigande mängd blottar de stora missförhållanden, som råda för de kvinnliga arbetarna. I vår motion hava vi med utgångspunkt från detta befintliga materiel anført, att det för att råda bot på dessa förhållanden vore lämpligt med en utökning av den kvinnliga yrkesinspektionen. Det finns 90,000 å 100,000 kvinnliga arbetare, men det finns bara en, säger en enda, yrkesinspektris, som med 2 å 3 assistenter har att inspektera hela detta stora område. Den kvinnliga yrkesinspektionen anför, att man icke kan inspektera var och en av dessa arbetsplatser mer än högst en gång vart tredje år.

I 1934 års verksamhetsberättelse, som för resten icke finns tryckt — det har man icke råd att göra, den finnes bara maskinskriven, — meddelas huru som man på ett enda år har inspekterat alla tändsticksfabriker, de flesta större textilfabriker, porslinsfabriker, skofabriker, pappersbruk, gummifabriker, alla konservfabriker och ammunitionsfabriker. Man förstår vad slags inspektion det blir med denna väldiga massa av olika arbetsplatser som inspekteras — att den sannerligen blir allt annat än effektiv, och huru nödvändigt det därför vore, att man toge hänsyn till de kvinnliga arbetarnas berättigade krav härvidlag.

Nu anför utskottet, att frågan om åtgärder för att åstadkomma större verkan av yrkesinspektionen enligt uttalande av socialministern är under omprövning. Jag vill då säga, att det löftet från socialministern att man skall stärka yrkesinspektionens effektivitet icke utgör någon som helst anledning att skjuta åt sidan detta problem, som gäller den kvinnliga och minderåriga arbetskraften. Det vore tvärtom en anledning att inför en påtänkt omprövning allvarligt säga ifrån från riksdagens sida, att denna utredning bör göras allsidig med hänsyn till alla kända missförhållanden. Ehuru det ju sades för en stund sedan, att man icke skall ge sig in på att tolka vad de höga herrarna i utskottet behaga säga, skulle jag ändock helst önska att få tolka detta löfte så, att det utgör en påtryckning från riksdagens sida. Till detta vill jag framför allt lägga, att denna omprövning må ske så snabbt som möjligt, och jag vill lova, att om ett tillfredsställande resultat icke nås, så att bättre förhållanden uppstå, komma vi från den socialistiska gruppen att sörja för att frågan på nytt kommer fram till riksdagen.

Då jag emellertid, herr talman, är övertygad därom, att ett beslut i enlighet med det förslag, som vi fört fram i motionen, är befogat, så ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr Hage: Herr talman! Den som varit i riksdagen sedan år 1931 kanske erinrar sig, att vi nämnda riksdag hade en lång dagsdebatt om ett förslag, som då förelåg om ändring i lagen om arbetarskydd. Resultatet av det förslag, som då förelåg, blev, att denna lagstiftning från 1912 omarbetades,

*Ang. de hygieniska förhållandena å arbetsplatser med kvinnlig eller minder-
årig arbetskraft. (Forts.)*

och icke minst de bestämmelser, som motionären här varit inne på, om kvinnor och barn, fingo en viss utformning. I denna lag, som upptar 18 sidor i svensk författningssamling av 1931, finnas nu, såvitt jag kan finna, ganska utförliga bestämmelser om hygieniska anordningar och allt sådant, som berördes av den föregående talaren, beträffande arbetsplatser, där det finns minderårig och kvinnlig arbetskraft. Men jag erkänner gärna, att inspektionen icke räcker till för att övervaka, att lagens bestämmelser följas, och då är det givet, att då kommer icke lagen att få den betydelse, som den skulle ha. Och jag kan gärna erkänna, att denna fråga om effektiviteten på detta område icke är ordnad på ett tillfredsställande sätt.

Nu har emellertid regeringen eller rättare sagt socialministern meddelat till utskottet, både beträffande den föregående frågan och denna, att frågan är under utredning. Då tycker jag, att man icke kan säga till vederbörande statsråd, att det intresserar oss icke, att ni utreder frågan, vi komma att begära en utredning i alla fall. Så brukar man icke göra. Vi ha därför inskränkt oss till att påvisa att frågan om den ökade effektiviteten av yrkesinspektionen i fråga är under utredning. Jag vill för min del säga, att jag gärna ser, att denna utredning påskyndas så mycket som möjligt, så att det fortast möjligt blir en verklig effektivitet, en verklig övervakning på detta område.

Med denna korta motivering, herr talman, skall jag för min del be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för J. O. Wiklund, Kalvträsk, från viss betalningsskyldighet;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av viss fastighet till Malå kommun i Västerbottens län;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att godtaga ackord å kronans fordringar för försålda kronoegen-
domar;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 23 december 1914 (nr 451) om hingstbesiktningstvång;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av ett S. Holmgren, Vilhelmina, beviljat lån för anordnande av kalktillverkning;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 1 lagen den 6 juni 1925 (nr 382) angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga områden inom Karlskrona stad;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter i Stensele socken; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang. egnahemslåneverksamheten.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion angående egnahemslåneverksamheten. Därvid yttrade

Herr **Brädefors**: Herr talman! Jordbruksutskottet har visserligen yrkat avslag på vår motion och har hänvisat till den utredning, som satts i gång i slutet av år 1935. Härom säger utskottet, att »i samband med denna utredning torde jämväl egnahemslånevillkoren komma att behandlas. Med hänsyn härtill anser sig utskottet icke nu böra förordna någon åtgärd i ärendet från riksdagens sida.»

Jag tolkar utskottets motivering som ett löfte, att den utredning, som nu pågår, jämväl skall taga hänsyn till de i vår motion föreslagna villkoren för egnahemslåneverksamheten. Men det är gott och väl med utredningar, egnahemslåntagarnas läge är dock sådant, att dessa utredningar icke få bli så långvariga, som brukar vara fallet med statliga utredningar, utan denna utredning måste forceras, så att hjälp åt egnahemslåntagarna kommer i så god tid, att de icke blivit ruinerade, när de få den. Jag har visserligen icke någon övertro till resultatet av dylika utredningar, men vi kunna från motionärernas sida åtminstone säga, att vår motion har dock haft det goda med sig, att vi redan i utredningsstadiet kunnat få fram, vad vi anse vara det viktigaste beträffande villkoren för denna egnahemslåneverksamhet, och när utredningen en gång är klar och dess resultat kommer fram till riksdagen, komma vårt partis representanter naturligtvis att framföra de närmare villkor, som eventuellt icke ha blivit tillvaratagna i den nu pågående utredningen.

Jag har, herr talman, i denna situation icke något yrkande, utan har endast velat påpeka de av oss föreslagna villkoren, så att det icke är obekant för denna utredning vad man egentligen önskar från egnahemslåntagarnas sida och vilka villkor man vill hava för denna verksamhet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckta motioner om förstärkning av den s. k. älgskadefonden samt viss ändring i villkoren för bidrag ur samma fond; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 17.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om upphävande av gällande bestämmelser om skyldighet för militärmanskap att giva överordnad hederstecken (hälsning, honnör).

Uti en inom andra kammaren av herr *Henrikson m. fl.* väckt, till utskottet överlämnad motion, nr 162, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att de hittills gällande bestämmelserna om skyldighet för militärmanskap att giva överordnad hederstecken (hälsning, honnör) avskaffades.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Henrikson**: Herr talman! Jag undrar vad man skulle säga, om det vore någon, som ville införa en sådan ordning för statens civila verk, att de underordnade inom dessa skulle vara förpliktade att hälsa på överordnade vid andra verk, och att t. ex. en brevbärare skulle hälsa icke bara på sina överordnade utan också på t. ex. en stins vid järnvägen, en överuppsyningsman vid tullen, en förman vid telegrafverket eller någon i den ställningen. Jag tror säkert, att förslagsställaren skulle bli utskrattad och stämplad som reaktionär och att hans förslag skulle tillbakavisas.

Det är tydligen ungefär lika svårt att genomföra en slik omodernitet som att avskaffa en som redan finnes, om man får döma av att tio herrar från olika partier i detta utskott ha avstyrkt vår motion om att gällande bestämmelser om skyldighet för militärmanskap att ge överordnad hederstecken skulle avskaffas. Vi anse, att det tänkta fall, som jag här har skisserat, har stora likheter med de bestämmelser, som nu gälla inom militärväsendet. Militärmanskap är ju förpliktade att göra honnör varhelst de se en gradbeteckning, som utmärker, att den som bär den är överordnad inom det svenska militärväsendet, oavsett vilket truppdrag som det är fråga om och oavsett — och det är det underliga — hur många gånger vederbörande mötas under en dag. Jag kan tala om, att under min exercistid fanns det — jag måste säga, att alla officerare äro, dess bättre, icke lika — en och annan herre, som ansåg, att de nuvarande bestämmelserna skulle vara till för att efterföljas på så sätt, att man absolut fordrade att militärmanskapet skulle gå omkring och hälsa alltid. Även om man mötte en sådan officer sju, åtta gånger på en dag inne på kaserngården, skulle man varje gång hälsa — eljest blev man tillsagd, att man begick ett brott mot disciplin och gällande ordning.

Det är ju så, att hövlighet är en dygd, och mot den rikta vi icke något som helst angrepp med vårt yrkande, men vi anse, att här gäller det något annat än hövlighet, något som alls icke har med hövlighet att skaffa; och för övrigt är det väl omöjligt att lagstifta om hövligheten. Det blir helt enkelt en plikt, och det blir många gånger en plikt, som är synnerligen svår för de underordnade inom militärväsendet. Hälsningsplikten är impopulär och är det icke bara bland manskapet, utan den är också impopulär i ganska stora underofficers- och officerskretsar. Det vet ju också utskottet, eftersom utskottet i sitt utlåtande säger bl. a.:

»Beträffande åter förhållandena utom tjänsten har utskottet med tillfredsställelse iakttagit den strävan, som under senare åren gjort sig gällande i syfte att utan åsidosättande av god ordning och disciplin samt till ömsesidig bekvämlighet och trevnad för båda parterna nedbringa antalet tillfällen av hälsnings-

Ang. upphävande av gällande bestämmelser om hälsningsplikt för militärmanskap.

*Ang. upphävande av gällande bestämmelser om hälsningsplikt för militär-
manskap. (Forts.)*

plikt av mera formell natur. Av uttalanden i den dagliga pressen synes också framgå, att från ledande militärt håll ett motsvarande intresse förfinnas.»

Då man vet, att det finnes ett sådant intresse, det torde icke finnas några som helst delade meningar bland militärmanskapet; och när det inom stora kretsar av officerarna finns ett sådant intresse, måste man fråga: varför skall man då icke ge dessa som äro intresserade därav ett handtag? Det finns många officerare som ha arbetat mycket kraftigt på avskaffande av hälsningsplikt, detta i all synnerhet inom flottan. Varför skall man icke ge dem ett handtag nu, när det finnes ett sådant intresse?

Man kan ju också fråga, om det är »himmelsstossarna» inom armén, som skola bestämma, hur det skall se ut i det avsendet och om man skall vänta på att alla underofficerare och officerare skola bli anhängare av en reform, innan man genomför den.

Herr talman! Jag anser de gällande bestämmelserna vara en kvarleva utav en krystad, falsk och medeltidsmässig ceremoni. De utgöra en plåga för militärmanskapet, och de äro impopulära i vida kretsar bland underofficerare och officerare. Det finns alltså mycket starka skäl för att gå in för att få rättelse i detta förhållande. Det talas ju så mycket nu för tiden om att man skall genomföra en nireform. Ni skulle bli gemensamt tilltalsord, och därigenom skulle skapas jämlikhet. Även på andra områden söker man åstadkomma en viss rationalism i den mänskliga sammanlevnaden. Man strävar efter att införa rationellare umgängesformer. Varför skall man då bibehålla bestämmelserna om hälsningsplikt för militärmanskapet? Det är någonting, som är otidsenligt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till vår motion.

Herr **Wallén**: Herr talman! Motionärerna ha ingalunda gått in för en reformering. Motionärerna ha gått in för upphävande av gällande bestämmelser om skyldighet för militärmanskap att giva överordnad hederstecken (hälsning, honnör). Därför har jag mindre anledning att gå in på de förhållanden, som motionären herr Henrikson nyss berörde, utan nöjer mig med att påpeka hur motionen lyder.

Jag vill dock framhålla, att brevbärare m. fl. tjänstemän, som motionären talade om, icke kunna jämföras med militärerna. Det åligger icke i tjänsten militärer att hälsa på andra än militärer. Herr Henrikson gjorde sig skyldig till en del förväxlingar. Innan jag går närmare in på ämnet, skall jag be att få bemöta ett par saker som han sade.

Han yttrade bland annat, att hälsningstvånget skulle vara mycket impopulärt i officers- och underofficerskretsar. Vad officerskretsarna beträffar, förmodar jag, att herr Henrikson ursäktar mig, om jag icke talar så mycket om dessa, utan i stället håller mig till vad underbefälsförbundet anfört. Femte tillfälliga utskottet har varit nog förutseende att införskaffa utlåtande från försvarsväsendets underbefälsförbund. I detta utlåtande heter det bland annat: »Vid behandlingen av motionerna har det visat sig råda mycket delade meningar om lämpligheten av att helt avskaffa hälsningsplikten, medan sympatierna för partiella reformer genom lokala inskränkningar i hälsningsplikten eller genom olika bestämmelser för personal, som är i tjänstgöring, och för tjänstledig personal, hava visat sig vara mera allmänna. Förbundsledningen har icke ansett sig kunna tillstyrka ingivandet av framställning eller andra direkta åtgärder för tillgodoseende av motionärernas önskemål.» Det skulle kanske räcka med detta citat, men jag vill citera ytterligare några rader: »Även den, som anser, att hälsningsceremonien inom det militära genom olämplig till-

*Ang. upphävande av gällande bestämmelser om hälsningsplikt för militär-
manskap. (Forts.)*

lämpning blivit ett självändamål, torde nödgas medgiva, att bestämmelserna haft och alltjämt hava ett annat och mera betydelsefullt syfte, nämligen som ett led i den specifikt militära fostran och utbildningen. Utan att här närmare ingå på dessa förhållanden, anser förbundet dock, att detta utgör ett skäl för att frågan om hälsningsplikten även bör betraktas som en militär organisationsfråga, vars lösande bör ske under medverkan av de militära myndigheterna.»

Herr Henriksons tal om honnörspikten som »en krystad, falsk och medeltidsmässig sed» kan jag helt kort bemöta och, jag tror också, vederlägga genom att tala om, hur förhållandena härvidlag gestalta sig i våra grannländer. I den inom generalstaben gjorda utredningen heter det i fråga om Danmark: Det danska tjänstgöringsreglementet föreskriver bland annat: »Underordnad skall visa överordnad respekt överallt i och utom tjänsten. Ett yttre tecken på denna respekt är hälsning (honnör).» I Norge gälla ungefär likartade bestämmelser, om ock något skärpta. Jag skall inte upptaga tiden med att läsa upp vad som i den norska soldatinstruktionen sägs om honnörspikten utan nöjer mig med att påpeka, att denna plikt där framhålles som en vanlig hövlighetsfråga, en åtgärd som tillhör god ordning. Går jag så över till övriga stater, och närmast då Finland, så heter det i utredningen: I reglemente för inre tjänstgöring, mom. 88, stadgas: »Militärpersoner (med undantag av menige), vilka enligt mom. 87 icke äro skyldiga att avgiva hedersbetygelser sinsemellan, hälsa på varandra såväl i som utom tjänsten.» I Estland och Lettland gälla likadana eller något skärpta bestämmelser. Jag övergår så till förhållandena i längre bort från oss liggande länder och tar som exempel Ryssland, ett »föregångsland, beträffande vilket man väl inte gärna kan tala om medeltida seder». I en av utskottet från generalstabens utrikesavdelning erhållen p. m. rörande hälsningsplikten heter det: »Enligt vad militärattachén i Moskva meddelar, är det numera allmänt brukligt i Moskva, att soldater och underordnade krigsmän överhuvud taget hälsa på överordnade krigsmän, som de möta utomhus. Detta gäller alldeles särskilt, om de tillhöra samma truppförband. Någon officiell föreskrift härom föreligger dock icke.

På teatrar och restauranger hälsa i uniform klädda icke på varandra. Det bör dock framhållas, att Röda armén tillhörande personal ytterst sällan äger civila kläder utan alltid går i uniform, alltså även på de lokaler, där man tillbringar sin fritid.» Jag kan i detta sammanhang tillägga, att man i Ryssland hälsar med honnör inte bara på personer som man möter, utan förutom på fanan t. o. m. på vissa byster och statyer!

Går jag så över till Förenta staterna, ett land som man väl inte lär kunna beteckna som medeltida, så heter det: »Hälsningsplikt åligger manskap inför officerare i uniform, dock att under permission utanför förlägningsorten hälsningsplikten upphör inomhus, i spårvagn, i bil eller på tåg. I allmänhet utföres dock hälsning även då, enär hälsning i Amerika betraktas som en vanlig hövlighetsåtgärd, som det inte hör till god uppfostran att utelämnas.»

Det kanske räcker med dessa exempel, men om så skulle vara, att den föregående ärade talaren vill ha flera, så finns det tillfälle för honom att ta del av den utredning som införskaffats av utskottet. I intet land, därifrån uppgift införskaffats, har man gått in för de av motionärerna föreslagna åtgärderna.

Herr talman! Med hänvisning till de av mig nu anförda exemplen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Henrikson: Herr talman! Jag vill bara framhålla, att jag för min del inte har blivit mera övertygad om det rationella i hälsningsplikten, därför

*Ang. upphävande av gällande bestämmelser om hälsningsplikt för militär-
manskap. (Forts.)*
att denna plikt finns även i andra länder. Jag vidhåller därför mitt yr-
kande.

Herr **Wallén**: Herr talman! Det var ju intressant att få höra, att herr Henrikson blivit nationell på det sättet, att han intresserar sig särskilt för svenska förhållanden. Den nationellt svenska hälsningsplikten är dock en så hävdvunnen sak, att det skulle väcka obehaglig uppmärksamhet i utlandet, om man avskaffade den. Jag vill vidare framhålla, att hälsningen som sådan inte bara är en hövlighetsåtgärd utan också av uppfostrande betydelse. Vana att hälsa gör, att soldaten bibringas vana att se sig för, något som har särskilt stor betydelse i bevakningstjänsten.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **Ossbahr**, som yttrade: Herr talman! Jag får vördsamt hemställa, att motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67 måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 19.

Interpellation. Herr **Osberg**, som härefter på begäran erhöll ordet, anförde: Herr talman! Under de senaste åren ha rätt stora förändringar vidtagits i vårt land beträffande åtgärder i reglerande syfte för åtskilliga näringar. I denna utveckling ha statsmakterna ingripit både när det gällt utfärdande av författningar och beviljande av medel.

En av de näringsgrenar, som fått vidkännas verkningar av ett sådant ingripande, är Bohusläns fiskberedares försäljningsförening u. p. a. Medlemmarna i denna förening ha sedan flera mansåldrar haft till sin uppgift att från fiskarena inköpa av dem fångad fisk, bereda densamma genom spilning, torkning och saltning, samt därefter avyttra den sålunda beredda fisken till konsumenterna. Fiskberedarna i Bohuslän kunna sägas såsom yrkesgrupp hava existerat sedan mer än 100 år, därvid yrket som regel gått från far till son. Fiskberedares förening består för närvarande av 48 beredarelag och medlemsantalet uppgår till cirka 250 personer.

Mellan Bohusläns fiskberedares försäljningsförening u. p. a. och Bohusläns storsjöfiskares förening hava tidigare uppgörelser om leverans av fisk träffats för varje fiskesäsong åt gången.

Emellertid har Bohusläns fiskberedares försäljningsförening u. p. a. i skrivelse till Konungen den 7 december 1935 framfört sina bekymmer och begärt i underdånighet, att Kungl. Maj:t i nåder måtte pröva rättvist ställa ett belopp av 101,400 kronor till deras förfogande såsom ersättning för 1935 års förlust, förorsakad därav, att storsjöfiskarena genom statligt ingripande beretts möjlighet att, utan användande av beredare, själva bereda fisken.

Uti denna skrivelse till Konungen framhålles i motiveringen: »År 1932 er-

Interpellation. (Forts.)

höllo fiskarena ett tullskydd av 75 öre per kg på all importerad, torkad långa, vilket tullskydd emellertid under år 1933 delvis upphävdes, så att detsamma numera omfattar endast spillånga, men ej från utlandet importerad skruvånga. Samtidigt genomfördes en importreglering beträffande färsk långa för spilning. Mot ifrågavarande tullskydd och importreglering hava beredarna aldrig sökt resa något hinder, trots att därigenom möjliggjordes för fiskarena att betinga sig högre priser och beredarna följaktligen nödgades köpa sin råvara för högre pris än tidigare. Rätt avsevärda eftergifter från beredarnas sida hava i själva verket därmed gjorts, enär beredarna eljest kunnat inköpa sin råvara från Norge eller Tyskland till priser, som med nära en tredjedel skulle hava understigit vid beredarna, till följd av de till skydd för de svenska fiskarena vidtagna åtgärderna, fingo betala.»

År 1934 föreslog lantbruksstyrelsen Kungl. Maj:t inrättandet av en beredningsfond för att giva fiskarena möjlighet att själva bereda den av dem fångade fisken. Mot detta förslag protesterade beredarna under motivering, att en dylik beredningsfond icke på något sätt kunde vara fiskerinäringen till nytta, utan tvärtom. Det oaktat anslogs emellertid för år 1934 ett belopp av 150,000 kronor. Emellertid lyckades det inför statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att komma till uppgörelse emellan fiskare och beredare.

Innan uppgörelsen kom till stånd hade fiskare och även andra personer vidtagit vissa förberedande åtgärder i syfte att bereda fisk, men när uppgörelsen var klar, fick beredare hand om beredningen och de, som vidtagit de här relaterade åtgärderna, erhöilo i runt tal av statsmedel 180,000 kronor för att täcka förluster, som de ansågos hava lidit.

För 1935 kunde icke överenskommelse emellan storsjöfiskarena och beredareföreningen komma till stånd på grund av att det fordrades, att beredarna skulle mottaga mera fisk, än som efter beredningen kunde avyttras. Beredareföreningen skulle enligt den underhandlande parten åtaga sig, utan statens garanti, en försäljning av 1,500 ton råvara, d. v. s. 200 ton mera, än vad föreningen ansåg sig kunna finna avsättning för. Visserligen gav statens underhandlare på hand, att staten skulle övertaga det parti, som beredarna icke kunde avyttra, men detta under villkor, att den överblivna fisken skulle vara av extra prima beskaffenhet. En sådan överenskommelse förstår man, av helt naturliga skäl, vore oantagbar av beredareföreningen. Då skulle den sämsta fisken försäljas och de bästa kunderna beredareföreningen haft reflektera endast på köp av extra prima fisk. Under sådana förhållanden förstår den, som något känner till affärsrörelse, att en sådan princip skulle stranda på sin egen orimlighet.

Därigenom att storsjöfiskarena för år 1935, genom att staten ställt ett belopp av 250,000 kronor till deras förfogande, beretts möjlighet att själva bereda sin fisk, ha beredareföreningens medlemmar ställts i en synnerligen svår situation. Storsjöfiskarena hava i själva verket genom statens ingripande beretts en förmånsställning på fiskberedarnas bekostnad, varigenom de senare berövats möjligheten att utöva sitt yrke och se sig hotade till sin existens.

Jag skall icke ingå på frågan om det lämpliga eller olämpliga angående ifrågavarande åtgärd, utan tillkännagiva min uppfattning om den begäran, som Bohusläns fiskberedares försäljningsförening u. p. a. framfört till Konungen. Om det kan anses, att åtgärden i fråga varit berättigad, måste det även (ur rättssynpunkt sett) anses berättigat att rimligen gottgöra dem, som berövats sin sysselsättning genom det allmännas ingripande. Denna min uppfattning är anledningen till att jag har velat föra denna fråga på tal och anhåller vördsamt om kammarens tillstånd, att få till hans excellens statsministern framställa följande fråga:

Interpellation. (Forts.)

Ämnar regeringen snarast vidtaga åtgärder i syfte att gottgöra Bohusläns fiskberedares försäljningsförening u. p. a. för den förlust, som åsamkats dem genom det allmännas ingripande i utövandet av deras näring?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om Sveriges utträde ur Nationernas förbund;

nr 2, i anledning av väckta motioner om den internationella rättsordningen och den glömda grundsats om nationaliteternas självbestämmanderätt i alla världsdelar m. m.; och

nr 3, i anledning av väckta motioner om betryggande av freden i Östersjön genom överenskommelser med Tyskland om säkerställande av Nordens nuvarande sydgränser, i väster Sönderjylland och i öster Memelområdet m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 9, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna för kapitalökning i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dels styckjunkaren vid Karlsborgs artilleriregemente H. S. V. Ahlkvist, dels ock B. F. Bodin från dem ådömd betalningsskyldighet till kronan;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för underofficeren av 3:e graden på övergångsstat vid kustartilleriet A. V. Hall att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i löneklass;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av mark för utvidgning av Norrlands trängkärs skjutbaneområde;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 31, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 5, i anledning av väckta motioner om upphävande av tullen å orostat och rostat kaffe; och

nr 6, i anledning av väckt motion angående verkningarna av det senaste handelsavtalet med Frankrike, särskilt beträffande trävaruexporten; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 och 73 §§ vattenlagen; och

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring i 21 kap. 10 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lind</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 17 febr.,	
› <i>Olovson</i> i Västerås	› 2 › › › 16 ›	
› <i>Pehrsson</i> i Bramstorp	› 3 › › › 15 ›	
› <i>Henrikson</i>	› 2 › › › 16 ›	
› <i>Nilsson</i> i Karlstad	› 2 › › › 19 ›	
› <i>Fast</i>	› 4 › › › 18 ›	
› <i>Jonsson</i> i Eskilstuna	› 4 › › › 17 ›	
› <i>Lindqvist</i>	› 2 › › › 17 ›	
› <i>Bergström</i>	› 3 › › › 16 ›	
› <i>Anderson</i> i Råstock	› 2 › › › 16 ›	
› <i>Molander</i>	› 6 › › › 17 ›	
› <i>Ward</i>	› 4 › › › 17 ›	och
› <i>Skoglund</i>	› den 17 februari.	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.38 e. m.

In fidem
Per Cronvall.